

II. DEL

POROČILO O DELU 2015

II. DEL - POROČILO O DELU

5		PREDGOVOR PREDSEDNIKA USTAVNEGA SODIŠČA
7	1.	POROČILO O DELU 2015
9	1. 1.	Ustavno sodišče v številkah
9	1. 1. 1.	Prejete zadeve v letu 2015
11	1. 1. 2.	Rešene zadeve v letu 2015
13	1. 1. 3.	Nerešene zadeve
14	1. 2.	Pomembnejše odločitve v letu 2015
14	1. 2. 1.	Mednarodna zaščita in združevanje družine
15	1. 2. 2.	Poslovna skrivnost in dostop do informacije javnega značaja
16	1. 2. 3.	Vloga izvedenca v sodnem postopku
17	1. 2. 4.	Dolžnosti sodišč v zvezi s predhodnimi vprašanji Sodišču Evropske unije
18	1. 2. 5.	Meje svobode izražanja
21	1. 2. 6.	Znižanje plač sodnikov
21	1. 2. 7.	Načelo zakonitosti v kazenskem pravu
23	1. 2. 8.	Zastaranje odškodninske odgovornosti države za izbris iz registra stalnih prebivalcev
25	1. 2. 9.	Prenehanje poslanskega mandata
26	1. 2. 10.	Sprejem poslovno nesposobnih oseb v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda
28	1. 2. 11.	Kolizija hipoteke in preživninskih terjatev v postopku izvršbe na nepremičnino
29	1. 2. 12.	Dopustnost zakonodajnega referendumu
31	1. 2. 13.	Dedovanje terjatve za nepremoženjsko škodo
33	1. 2. 14.	Izpodbijanje očetovstva otroka
34	1. 2. 15.	Pravica do zaslišanja izvedenca kot obremenilne prič
35	1. 2. 16.	Odvzem roditeljske pravice
37	1. 3.	Spoštovanje odločb Ustavnega sodišča
40	1. 4.	Mednarodna dejavnost Ustavnega sodišča v letu 2015
43	2.	STATISTIČNI PODATKI
45	2. 1.	Povzetek statističnih podatkov za leto 2015
47	2. 2.	Pripad zadev
53	2. 3.	Rešene zadeve
59	2. 4.	Nerešene zadeve
60	2. 5.	Pregled realizacije finančnega načrta

Predgovor predsednika Ustavnega sodišča

Sodno leto 2015 je za nami, bolj ali manj uspešno. To naj presodijo drugi. V pomoč tej presoji objavljamo Poročilo o delu Ustavnega sodišča v letu 2015. Poročilo je objavljeno v letu 2016, to je v letu, ko praznujemo 25 let samostojne države Republike Slovenije in 25 let Ustavnega sodišča Republike Slovenije.

Letos se bomo gotovo spraševali, ali smo uspeli ustvariti takšno državo, kot smo si jo zamislili in zapisali v ustavne dokumente pred 25 leti. Zavezali smo se uresničiti demokratično, pravno in socialno državo, državo, ki bo temeljila na spoštovanju človekovega dostojanstva vsakogar in ki bo zavarovala in spoštovala človekove pravice in temeljne svoboščine. Ustavno sodišče večkrat poudarja, da je spoštovanje člove-

kovega dostojanstva pravno-etični temelj sodobne države in da je človekovo dostojanstvo tudi v središču ustavnega reda Republike Slovenije, je temeljna vrednota, ki naj prežema ves pravni red. Pravni red, na vrhu katerega je Ustava, mora spoštovati ta temeljna izhodišča. Vsi državni organi so pri svojem delovanju vezani na pravni red. Ustavno sodišče je po svojem bistvu najvišji varuh pravno-etičnega temelja družbe, ki je zavarovan z Ustavo. Zato sta njegova dolžnost in odgovornost ključni za dobro delovanje ustavne demokracije. Seveda pa lahko govorimo o dobro delujoči pravni državi le, če se odločbe Ustavnega sodišča spoštujejo in izvršujejo. To je ne nazadnje tudi odraz pravne kulture.

Pričujoče poročilo do neke mere odgovarja na vprašanje, ali jemljemo (tu imam v mislih vse tri veje oblasti, zlasti pa zakonodajno in izvršilno) ta temeljna vrednostna izhodišča resno. Ni razlogov za paniko, vendar tudi za evforijo ne. Opozoriti pa moram na dve, po mojem prepričanju zaskrbljujoči ugotovitvi. Prva se kaže v rastočem prepričanju, da je mogoče zagotavljati spoštovanje človekovih pravic le v času blagostanja in v "varnih" razmerah. Gotovo eno in drugo vpliva na uresničevanje in zaščito temeljnih pravic, vendar pa slabe ekonomske ali varnostne razmere same zase ne smejo biti izgovor za prekomerno omejevanje ali celo ukinjanje temeljnih pravic. Druga ugotovitev, ki vzbuja skrb, je nespoštovanje odločb Ustavnega sodišča. Čeprav iz poročila izhaja, da ni veliko neizvršenih odločb, ne smemo tega pojava prezreti ali celo opravičevati, zlasti če je neizvršitev posamezne odločbe pogojena politično ali ideološko. Takšno ravnanje je, kot že rečeno, nesprejemljivo in kaže na zanikanje ustavnih načel pravne države. Dejstvo je tudi, da bi bilo neizvršenih odločb gotovo več, če Ustavno sodišče ne bi uporabljalo za nekatere zelo spornega pooblastila, da začasno samo s svojo odločbo uredi neurejeno ali protiustavno urejeno razmerje. Vendar tudi takšno ravnanje ogroža načela pravne države, saj kaže na neodzivnost zakonodajne in izvršilne oblasti ter na njuno nepripravljenost, da ustrezno in v celoti odpravita ugotovljeno protiustavno ureditev. Ureditev, ki jo do odprave

protiustavnosti s svojo odločbo določi Ustavno sodišče, je začasna, največkrat tudi nepopolna in ne odvezuje zakonodajalca ali vlade, da v določenem času sprejme ustavnoskladno ureditev.

V poročilu so predstavljeni povzetki najpomembnejših odločb, sprejetih v letu 2015. Lansko leto morda ni bilo leto "velikih" odločitev, vendar je iz številnih odločb razvidno, da je Ustavno sodišče zavarovalo celo vrsto na videz drobnih, a pomembnih človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Nekaj odločb je sicer podžgalo nekatere "kritike", da so začeli odštrevati dneve do izteka mandatov nekaterih, po njihovem mnenju "spornih" sodnic in sodnikov, kar bi kazalo zlasti na to, da je za te "kritike" očitno moteča trenutna sestava Ustavnega sodišča, "ker z njo Slovenija nima sreče, saj je ta sestava preimenovala Titovo cesto, dopustila volitve med počitnicami, dopustila polno financiranje zasebnega (katoliškega) šolstva, dopustila dva referendumata o pravicah manjšine, tistega o načinu upravljanja državnega premoženja pa ne." In da ne omenjam zadeve "Patria". Pri tem pa skrbi ne vzbujajo toliko zapisi medijev ali pisma bralcev, čeprav tudi tega ne gre podcenjevati, kot nekatere izjave nekdanjega ministra za pravosodje, ki je bil tudi sodnik, in nekdanje sodnice, sedaj poslanke stranke, ki sicer zelo glasno zagovarja spoštovanje načel pravne države in morale. Te izjave, če so mišljene resno, kažejo na popolno nerazumevanje enega temeljnih načel pravne države in načela delitve oblasti, tj. da je sodnik pri odločanju vezan samo na zakon in Ustavo. Ne nazadnje vsak ustavni sodnik pred nastopom svoje funkcije priseže, "da bo sodil po Ustavi in zakonu in po svoji vesti".

V dobrem letu dni preneha mandat šestim od devetih ustavnih sodnic in sodnikov, kar pomeni, da je to zadnje letno poročilo trenutne sestave Ustavnega sodišča. Izvolitev novih, kar šestih sodnic oziroma sodnikov bo verjetno svojevrsten preizkus in izziv tudi za predsednika republike kot za Državni zbor. Vso srečo!

Bralkam in bralcem tega poročila želim prijetno branje.

Mag. Miroslav Mozetič

POROČILO O DELU 2015

1.1. Ustavno sodišče v številkah

1.1.1. Prejete zadeve v letu 2015

V letu 2015 se je trend zmanjševanja pripada novih zadev, ki se je začel po letu 2009, nadaljeval, čeprav upad števila novih zadev ni bil tako znaten kot v prejšnjih letih. Leta 2015 je Ustavno sodišče prejelo 1348 zadev, kar je za 4,4 odstotka manj kot v letu 2014, ko je prejelo 1392 zadev. Zmanjšanje skupnega števila prejetih zadev ne gre na račun manjšega števila prejetih ustavnih pritožb (vpisnik Up), kajti v letu 2015 je Ustavno sodišče prejelo natanko enako število ustavnih pritožb kot leta 2014 (1003). Nasploh je mogoče ugotoviti, da se je v zadnjih letih pripad ustavnih pritožb ustalil. Zmanjšanje skupnega števila prejetih zadev gre pripisati občutnemu zmanjšanju vlog za presojo ustavnosti in zakonitosti predpisov (vpisnik U-I). Leta 2014 je Ustavno sodišče prejelo 255 zahtev in pobud za oceno ustavnosti in zakonitosti, v letu 2015 pa je bilo teh 212, kar je 16,9-odstotno zmanjšanje. V strukturi pripada sicer močno prevladujejo ustavne pritožbe: med vsemi prejetimi zadevami so imele ustavne pritožbe 74,4-odstoten delež. Za vložene zadeve Up je sicer značilno, da so v veliki meri povezane z zadevami U-I: od 1003 ustavnih pritožb jih je bilo 262 vloženi skupaj s pobudo za presojo ustavnosti predpisa. To so t. i. povezane zadeve, o katerih Ustavno sodišče odloči z eno odločitvijo.

Pri razlagi in razumevanju statističnih podatkov iz letnega poročila je treba upoštevati, da ima Ustavno sodišče poleg običajnih vpisnikov (zlasti vpisnika Up za ustavne pritožbe in vpisnika U-I za presojo ustavnosti in zakonitosti predpisov) tudi splošni vpisnik R-I. Ta vpisnik je Ustavno sodišče uvedlo konec leta 2011, polno pa je začel v letu 2012. V splošni vpisnik R-I se vpisujejo vloge, ki so tako nejasne ali nepopolne, da jih ni mogoče obravnavati, oziroma vloge, ki glede na prakso Ustavnega sodišča očitno nimajo možnosti za uspeh. Na takšne vloge odgovarja generalni sekretar Ustavnega sodišča, ki vlagatelju posreduje pojasnilo, kako se lahko pomanjkljivost vloge odpravi, oziroma ga pozove, naj se v določenem roku izjavi, ali kljub temu, da nima možnosti za uspeh, zahteva odločitev Ustavnega sodišča. Če vlagatelj odpravi pomanjkljivost oziroma zahteva odločitev Ustavnega sodišča, se njegova vloga prenese v vpisnik Up (ustavne pritožbe) oziroma v vpisnik U-I (pobude za oceno ustavnosti oziroma zakonitosti). S prenosom v drug vpisnik se te zadeve statistično ne vodijo več v splošnem vpisniku R-I, temveč v vpisniku Up oziroma vpisniku U-I. V splošnem vpisniku R-I se torej statistično vodijo le zadeve, o katerih vlagatelj še lahko v določenem roku zahteva odločitev Ustavnega sodišča (to so "nerešene" zadeve R-I), oziroma zadeve, pri katerih je rok že potekel in/ali vlagatelj odločitve Ustavnega sodišča ni izrecno zahteval (to so "rešene" zadeve R-I). V statistiki letnega poročila so podatki v posameznih tabelah in grafih, ki se nanašajo na zadeve R-I, prikazani ločeno. Na ta način je mogoče primerjave med posameznimi leti opraviti bodisi z upoštevanjem bodisi brez upoštevanja zadev R-I. Če na primer zadev, vpisanih v splošni

vpisnik R-I, pri pripadu zadev ne upoštevamo, je Ustavno sodišče leta 2015 prejelo za 3,2 odstotka manj zadev kot leta 2014 (zmanjšanje iz 1278 zadev na 1224 zadev).

Število prejetih ustavnih pritožb v letu 2015 se precej razlikuje po posameznih senatih Ustavnega sodišča. Na kazenskem in upravnem senatu se je število vloženih ustavnih pritožb rahlo povečalo, na civilnem senatu pa nekoliko zmanjšalo v primerjavi z letom poprej. Na kazenskem senatu je bilo povečanje 1-odstotno, na upravnem senatu pa 4,2-odstotno, medtem ko je civilni senat prejel za 3,1 odstotka manj ustavnih pritožb kot leto prej. V absolutnih številkah je imel civilni senat daleč največji pripad zadev (472 zadev), kar je skoraj polovico (47,1 odstotka) vseh prejetih ustavnih pritožb. Sledita mu upravni senat s 326 prejetimi ustavnimi pritožbami (32,5 odstotka) in kazenski senat z 205 prejetimi ustavnimi pritožbami (20,4 odstotka). Prevladujoč delež ustavnih pritožb s civilnopravnega področja je stalnica že zadnjih nekaj let. Relativno manjše število ustavnih pritožb na kazenskem senatu je mogoče po eni strani pripisati večletnemu zmanjšanju pripada zadev s področja prekrškov, čeprav se je po drugi strani v zadnjih letih na kazenskem senatu povečalo število zahtevnih kazenskih zadev.

Glede na vsebino prejetih ustavnih pritožb so bili tudi leta 2015 najpogostejši spori, povezani s pravnimi. V primerjavi z letom 2014 se je njihovo število še povečalo za 3,7 odstotka, med vsemi ustavnimi pritožbami pa imajo ti spori 25,2-odstotni delež. Na drugem mestu so bile ustavne pritožbe s področja kazenskega prava, pri katerih že tretje leto zapored beležimo povečanje. Glede na leto 2014 se je njihovo število povečalo kar za 12,4 odstotka, v strukturi vseh ustavnih pritožb pa so imele 16,3-odstotni delež. Kazenskim zadevam po vsebini sledijo med drugim upravni spori (10,9-odstotni delež), delovni spori (7,1-odstotni delež), gospodarski spori (6,1-odstotni delež), izvršbe (6,1-odstotni delež) in socialni spori (4-odstotni delež).

V zvezi s postopki za oceno ustavnosti in zakonitosti predpisov (zadeve U-I), pri katerih je bil pripad v letu 2015 precej manjši kot v letu 2014 (zmanjšanje za 16,9 odstotka), velja poudariti, da se je od prejetih 212 zadev 61 zadev (28,8 odstotka) začelo na podlagi zahtev upravičenih predlagateljev (23. in 23.a člen Zakona o Ustavnem sodišču), ostalo pa so bile pobude posameznikov (151 pobud). Pri tem je treba izpostaviti aktivnost rednih sodišč, ki so vložila kar 38 zahtev za oceno ustavnosti, kar je 62,3 odstotka vseh vloženih zahtev. Devet zahtev za oceno ustavnosti in zakonitosti je vložila Vlada, pet zahtev so vložile lokalne skupnosti oziroma njihova združenja, po tri zahteve pa so vložili še Varuh človekovih pravic in razna sindikalna združenja. Od 151 pobud za oceno ustavnosti, ki so jih vložili posamezniki, so vlagatelji v 110 primerih (72,8 odstotka vseh pobud) hkrati vložili tudi ustavno pritožbo. Vlagatelji torej v veliki meri upoštevajo ustaljeno presojo Ustavnega sodišča, po kateri je mogoče pobudo vložiti praviloma le hkrati z ustavno pritožbo. Pri predpisih, ki ne učinkujejo neposredno, je treba namreč najprej izčrpati vsa pravna sredstva, šele nato pa se lahko skupaj z ustavno pritožbo zoper posamični akt izpodbija tudi ustavnost oziroma zakonitost predpisa, na katerem temelji posamični akt.

Upoštevajoč vrste izpodbijanih predpisov je mogoče ugotoviti, da so bili leta 2015 največkrat izpodbijani zakoni in drugi akti Državnega zbora, saj je bilo izpodbijanih kar 66 različnih zakonov (in drugih aktov) Državnega zbora. Zakonom sledijo predpisi lokalnih skupnosti, in sicer je bilo izpodbijanih 31 različnih občinskih predpisov, ter akti Vlade in ministrstev, izpodbijanih je bilo namreč 14 različnih podzakonskih predpisov. Treba pa je upoštevati, zlasti pri zakonih, da so bili mnogi predpisi izpodbijani večkrat. Če se omejimo na zakone, lahko ugotovimo, da so bile na primer določbe Zakona o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju izpodbijane 24-krat, določbe Zakona o pokojninskem

in invalidskem zavarovanju 10-krat, določbe Zakona o kazenskem postopku 9-krat ter določbe Zakona o bančništvu in Zakona o odvzemu premoženja nezakonitega izvora 7-krat.

Glede na te statistične podatke ni odveč poudariti, da manjše skupno število prejetih zadev in v tem okviru še posebej zmanjšanje števila vlog za presojo ustavnosti in zakonitosti predpisov ne pomeni manjše obremenitve Ustavnega sodišča. Obremenitve namreč ni mogoče meriti s kvantitativnimi podatki, temveč je ta vedno odvisna od narave posameznih zadev, od njihove zahtevnosti oziroma od pomembnosti in kompleksnosti ustavnopravnih vprašanj, ki jih sprožajo.

1.1.2. Rešene zadeve v letu 2015

Glede rešenih zadev (brez zadev, vpisanih v splošni vpisnik R-I) je treba ugotoviti, da je Ustavno sodišče leta 2015 rešilo približno enako število zadev kot leta 2014 (1197 zadev v primerjavi s 1216 zadevami, kar je sicer 1,6-odstotno zmanjšanje). Rahlo zmanjšanje gre na račun postopkov abstraktne presoje predpisov, saj se je število rešenih ustavnih pritožb povečalo. Struktura rešenih zadev (brez upoštevanja zadev R-I) je sicer podobna strukturi prejetih zadev. Ustavno sodišče je leta 2015 rešilo 221 zadev o ustavnosti in zakonitosti predpisov (zadeve U-I), kar je 18,5-odstotni delež vseh rešenih zadev. V primerjavi z letom 2014, ko je rešilo 271 pobud in zahtev za oceno ustavnosti, gre torej za 18,5-odstotno zmanjšanje. Glavnino rešenih zadev leta 2015, tako kot vsa leta doslej, predstavljajo ustavne pritožbe. Teh je Ustavno sodišče rešilo 964, kar je 80,5-odstotni delež med rešenimi zadevami in pomeni 3,3-odstotno povečanje v primerjavi z letom 2014, ko je rešilo 933 ustavnih pritožb. Gledano po posameznih senatih Ustavnega sodišča je bilo največ ustavnih pritožb rešenih na civilnem senatu (507), nato na upravnem senatu (357), ki mu sledi kazenski senat (100). Medtem ko je število rešenih zadev na upravnem senatu na približno enaki ravni kot leto prej (1,1-odstotno zmanjšanje), pa se je število rešenih zadev na civilnem senatu povečalo za 16 odstotkov. Razlog za manjše število rešenih ustavnih pritožb na kazenskem senatu je treba iskati predvsem v obravnavanju večjega števila zahtevnih kazenskih zadev, ki so terjale več poglobljenega vsebinskega dela in zaradi tega več časa. Poleg tega je bil kazenski senat več mesecev oslabljen zaradi večjih kadrovskih menjav v strokovni službi.

Po vsebini se največ rešenih ustavnih pritožb nanaša na področje pravde (28,7 odstotka), sledijo upravni spori (12 odstotka), socialni spori (8,4 odstotka), kazenske zadeve (7,7 odstotka) ter delovni (7,4 odstotka) in gospodarski spori (7,4 odstotka). Poleg podatka o tem, koliko je skupno število rešenih zadev v letu 2015, je pomemben tudi podatek o tem, koliko zadev je Ustavno sodišče rešilo vsebinsko, torej z meritorno odločbo. Od 1197 rešenih zadev v letu 2015 je Ustavno sodišče sprejelo 124 vsebinskih odločb (10,4 odstotka), preostale zadeve pa je rešilo s sklepom. Če vsebinske odločbe pogledamo po posameznih vpisnikih, vidimo, da je v 221 postopkih za oceno ustavnosti in zakonitosti (zadeve U-I) Ustavno sodišče sprejelo 33 odločb (14,9 odstotka), v postopkih z ustavno pritožbo pa je z odločbo rešilo 81 od 964 (8,4 odstotka) zadev. V zvezi z ustavnimi pritožbami je sicer treba poudariti, da je bilo od 81 odločb 33 istovrstnih in jih je sprejel senat Ustavnega sodišča (t. i. senatne odločbe). Dve pomembni odločbi je Ustavno sodišče sprejelo v vpisniku U-II, ki se nanaša na pristojnosti Ustavnega sodišča za odločanje v sporih o dopustnosti zakonodajnega referendumu. Za odločbe Ustavnega sodišča, sprejete v letu 2015, je značilna obravnava velikega števila novih in raznovrstnih ustavnopravnih vprašanj, zato imajo te odločbe pomemben precedenčni učinek. K odločbam so sodnice in sodniki Ustavnega sodišča napisali 18 ločenih mnenj, od tega 10 odklonilnih in 8 pritrdilnih ločenih mnenj.

Med pomembnejšimi odločbami, ki so sicer v tem letnem poročilu prikazane v posebnem poglavju, je treba posebej izpostaviti odločbo v obsežni kazenski zadevi, v kateri je Ustavno sodišče prvič celovito izoblikovalo ustavnopravna stališča o načelu zakonitosti v kazenskem pravu. Glede na novo ustavno ureditev zakonodajnega referendumu, ki je bila uvedena leta 2013, sta precedenčnega pomena tudi odločbi, ki sta se nanašali na dopustnost zakonodajnega referendumu o noveli Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih ter o dopolnitvi Zakona o obrambi. V dveh odločbah se je Ustavno sodišče ponovno ukvarjalo s svobodo izražanja, pomembna pa je tudi tista odločba, ki se je nanašala na zastaranje odškodninske odgovornosti države za izbris iz registra stalnih prebivalcev. Tako kot v prejšnjih letih Ustavno sodišče tudi v letu 2015 opozarja na dolžnosti sodišč v zvezi s predhodnimi vprašanji Sodišču Evropske unije.

Uspeh pritožnikov in pobudnikov oziroma predlagateljev je bil, statistično gledano, leta 2015 nekoliko večji kot prejšnja leta, kar velja zlasti za ustavne pritožbe, ne pa tudi za zadeve abstraktne presoje predpisov. Od 221 rešenih pobud in zahtev za oceno ustavnosti in zakonitosti je Ustavno sodišče v 13 zadevah ugotovilo, da je zakon protiustaven (5,9 odstotka vseh zadev U-I), od tega je v devetih primerih zakonske določbe razveljavilo, v štirih primerih pa je sprejelo ugotovitveno odločbo, pri čemer je v dveh ugotovitvenih odločbah določilo zakonodajalcu rok za odpravo ugotovljene protiustavnosti. Manjši uspeh so imeli vlagatelji pri izpodbijanju podzakonskih predpisov, saj je Ustavno sodišče samo v petih zadevah ugotovilo protiustavnost oziroma nezakonitost podzakonskega predpisa (2,3 odstotka vseh zadev U-I). Skupna uspešnost v zadevah U-I je bila torej 8,1-odstotna (leta 2014 je bila 10-odstotna). Precej večja uspešnost kot v prejšnjih letih je bila pri ustavnih pritožbah. Od vseh rešenih ustavnih pritožb leta 2015 (964) je Ustavno sodišče ugodilo 76 ustavnim pritožbam (7,9 odstotka), pet ustavnih pritožb pa je z odločbo zavrnilo kot neutemeljene. Za primerjavo, leta 2014 je bila uspešnost z ustavnimi pritožbami 3,1-odstotna. Uspešnost pri ustavnih pritožbah (in drugih vlogah) je sicer treba vedno razlagati s previdnostjo, saj številke ne odražajo pravega pomena teh zadev. V teh primerih gre za zadeve, ki dajejo odgovore na pomembna ustavnopravna vprašanja, zato njihov pomen za razvoj (ustavnega) prava močno presega njihovo statistično izraženo količino. Poleg tega na večjo uspešnost ustavnih pritožb v letu 2015 vpliva dejstvo, da je Ustavno sodišče izdalo 33 t. i. senatnih odločb, o katerih je zaradi istovrstnosti ustavnih pritožb v skladu z Zakonom o Ustavnem sodišču odločal senat Ustavnega sodišča.

Pri uspešnih ustavnih pritožbah – pri čemer ne upoštevamo istovrstnih senatnih odločb – je mogoče ugotoviti, da je Ustavno sodišče največkrat (17-krat) ugotovilo kršitev 22. člena Ustave. Ta določba Ustave zagotavlja pošteno sojenje in vsebuje vrsto procesnih pravic, med katerimi gre v praksi predvsem za pravico do izjave in pravico do obrazložene sodne odločbe. Nekoliko izstopajo tudi kršitve pravice do sodnega varstva iz prvega odstavka 23. člena Ustave, ki jih je Ustavno sodišče ugotovilo 8-krat, kršitve lastninske pravice iz 33. člena Ustave, ki jih je Ustavno sodišče ugotovilo 6-krat, kršitve pravice do povračila škode (26. člen Ustave), ki jih je Ustavno sodišče ugotovilo 5-krat, in kršitve pravnih jamstev v kazenskem postopku (29. člen Ustave), ki jih je Ustavno sodišče ugotovilo 6-krat. Ostale kršitve človekovih pravic in temeljnih svoboščin so bolj ali manj enakomerno razporejene in se nanašajo na prepoved mučenja (18. člen Ustave), načelo zakonitosti v kazenskem pravu (prvi odstavek 28. člena Ustave), načelo enakosti (drugi odstavek 14. člena Ustave), pravico do pravnega sredstva (25. člen Ustave), svobodo izražanja (39. člen Ustave), volilno pravico (prvi odstavek 43. člena Ustave), pravico do osebnega dostojanstva (34. člen Ustave), pravico zasebnosti in osebnostnih pravic (35. člen Ustave) in pravico do socialne varnosti (50. člen Ustave).

Povprečno trajanje reševanja zadev je bilo leta 2015 približno enako kot leta 2014. Ustavno sodišče je zadeve v povprečju reševalo 283 dni (leto poprej 280 dni) oziroma 228 dni (leto poprej 223 dni), če upoštevamo tudi čas, potreben za reševanje zadev R-I, ki pa je praviloma zelo kratek. Povprečno trajanje postopkov za oceno ustavnosti in zakonitosti predpisov (zadeve U-I) je bilo 336 dni, ustavne pritožbe pa je Ustavno sodišče v povprečju reševalo 272 dni.

1.1.3. Nerešene zadeve

Na koncu leta 2015 je imelo Ustavno sodišče skupaj še 989 nerešenih zadev (oziroma 1041 nerešenih zadev, če upoštevamo tudi zadeve R-I), od tega še 22 zadev iz leta 2013 in 239 zadev iz leta 2014. Vse ostale nerešene zadeve so bile prejete leta 2015. Med nerešenimi zadevami je 317 prednostnih in 58 absolutno prednostnih.

V primerjavi z letom 2014 se je leta 2015 število nerešenih zadev rahlo povečalo. Konec leta 2014 je imelo Ustavno sodišče 959 nerešenih zadev (1010 skupaj z zadevami R-I), konec leta 2015 pa je bilo nerešenih 989 zadev (1041 skupaj z zadevami R-I). To pomeni, da se je zaostanek leta 2015 povečal za 3,1 odstotka. Pri tem je seveda treba upoštevati, da podatek o zmanjšanju zaostankov nič ne pove o zahtevnosti teh zadev in o posledični obremenitvi Ustavnega sodišča. Glede na trend, ki ga je mogoče opaziti zadnja leta, po katerem Ustavno sodišče dobiva vedno večje število zahtev za presojo ustavnosti predpisov, ki jih vlagajo privilegirani predlagatelji (sodišča, Varuh človekovih pravic, Državni svet, Informacijski pooblaščenec in drugi), manjši zaostanki ne pomenijo manjše obremenjenosti Ustavnega sodišča, ker gre v veliki meri za zahtevne zadeve, ki v celotni obremenitvi Ustavnega sodišča predstavljajo pretežni delež.

* * *

Pri porabi javnih sredstev so bila v prejšnjih poročilih upoštevana integralna sredstva. Spodaj navedeni podatki vključujejo tudi namenska sredstva, zato so podatki o porabi po letih malenkostno drugačni kot v poročilih o delu Ustavnega sodišča iz preteklih let.

Tako kot v letih 2012, 2013 in 2014 je tudi leta 2015 delovanje Ustavnega sodišča zaznamovalo varčevanje pri porabi javnih sredstev. Realizirani proračun Ustavnega sodišča je leta 2012 znašal 4.141.346 EUR, leta 2013 pa samo 3.699.968 EUR. Leta 2014 je ostal na približno enaki ravni kot leta 2013 (3.704.839 EUR). Leta 2015 se je realizirani proračun nekoliko povečal, in sicer za 1,6 odstotka, in je znašal 3.764.507 EUR. Če leto 2015 primerjamo z letom 2010, ko je realizirani proračun znašal 4.993.377 EUR, lahko ugotovimo, da je imelo Ustavno sodišče v prejšnjem letu za 24,6 odstotkov manjšo porabo.

Na dan 31. 12. 2015 je bilo na Ustavnem sodišču zaposlenih 78 sodnih oseb, od tega 34 svetovalcev Ustavnega sodišča.

Podrobnejši podatki in grafične predstavitev so v zadnjem delu poročila.

1.2. Pomembnejše odločitve v letu 2015

V nadaljevanju so prikazane nekatere pomembnejše odločbe Ustavnega sodišča, sprejete v letu 2015. Merilo za uvrstitev v ta izbor je seveda njihova ustavnopravna precedenčnost. Predstavljene odločbe sicer niso razvrščene po njihovi pomembnosti ali po pravnih področjih, temveč je prikaz kronološki. Izjema od tega pristopa je samo v primerih, ko se vsaj dve odločbi nanašata na enako ali povezano ustavnopravno problematiko.

1.2.1. Mednarodna zaščita in združevanje družine

V zadevi št. U-I-309/13, Up-981/13 (odločba z dne 14. 1. 2015, Uradni list RS, št. 6/15) je Ustavno sodišče obravnavalo ustavno pritožbo državljanke Somalije, ki ji je bil v Republiki Sloveniji priznan status begunke po Ženevski konvenciji. V ustavni pritožbi je pritožnica uveljavljala kršitev pravice do družinskega življenja, ker so ji pristojni organi zavrnili združitev z njeno mladoletno sestro. Upravni organ je svojo odločitev oprl na stališče, da bratje in sestre osebe, ki ji je priznana mednarodna zaščita, po 16.b členu Zakona o mednarodni zaščiti ne štejejo za družinske člane, zato zanje ni mogoče uveljavljati združevanja družine. S takim stališčem upravnega organa so se v upravnem sporu strinjala tudi redna sodišča.

Ustavno sodišče je zadevo presojalo z vidika tretjega odstavka 53. člena Ustave, ki med drugim določa, da država varuje družino in ustvarja za to varstvo potrebne razmere. V tej ustavni določbi je posebej poudarjen pozitiven vidik pravice do spoštovanja družinskega življenja, tj. dolžnost države, da z ustrezno pravno ureditvijo in z ustvarjanjem ustreznih razmer omogoča vzpostavitev in varstvo družinskega življenja na svojem ozemlju. Negativni vidik pravice do spoštovanja družinskega življenja pa pomeni varovanje posameznika pred posegi države in njenih organov. Zakonodajalec mora pri urejanju družinskih razmerij upoštevati tako pozitivni kot negativni vidik pravice do spoštovanja družinskega življenja. Tretji odstavek 53. člena Ustave govori o varovanju družine, vendar ne določa natančneje, kakšna sta vsebina in domet pravice do spoštovanja družinskega življenja. Zato je Ustavno sodišče pri razlagi pravice do družinskega življenja upoštevalo tudi mednarodne instrumente, zlasti 8. člen Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin in upošteveno pravo Evropske unije.

Država je dolžna osebam, ki jim podeli mednarodno zaščito, zagotoviti spoštovanje temeljnih človekovih pravic. V skladu z obveznostjo iz tretjega odstavka 53. člena Ustave je dolžna sprejeti takšno zakonodajo, ki bo beguncu omogočila izvrševanje pravice do spoštovanja družinskega življenja. Ustavno varovano družinsko življenje ne vključuje samo t. i. primarne družine (skupnosti zakoncev ter staršev in mladoletnih otrok), temveč tudi tiste življenjske skupnosti

med drugimi družinskimi člani, ki so zaradi specifičnih dejanskih okoliščin (na primer življenja v skupnem gospodinjstvu, pristnih družinskih vezi, čustvene, finančne ali kakšne druge odvisnosti) v bistvenem podobne primarni družini oziroma imajo enako funkcijo, kot jo ima primarna družina. Ustavno sodišče je ugotovilo, da zakonska ureditev, ki omejuje pravico do združitve družine le na družinske člane, ki so taksativno naštetih, in ne omogoča individualizacije preizkusa prošelj za združitev družine, tako da bi se lahko ugotavljal obstoj specifičnih okoliščin, zaradi katerih morda tudi med drugimi družinskimi člani obstaja družinsko življenje, nedopustno posega v pravico do spoštovanja družinskega življenja.

Ustavno sodišče je odločilo, da je bil 16.b člen Zakona o mednarodni zaščiti, ki je taksativno določal družinske člane, za katere je lahko begunec uveljavljal pravico do združitve družine, v neskladju s tretjim odstavkom 53. člena Ustave. Hkrati je določilo način izvršitve te odločbe, in sicer je odločilo, da je treba v še nepravnomočno končanih postopkih dopustiti možnost, da lahko pristojni organ izjemoma šteje za družinskega člana tudi drugega sorodnika osebe s priznanim statusom begunca, ki ni bil določen v 16.b členu Zakona, če posebne okoliščine govorijo v prid združitvi družine v Republiki Sloveniji. Ustavno sodišče je ugodilo tudi ustavni pritožbi in vrnilo zadevo v ponovno odločanje Ministrstvu za notranje zadeve.

1.2.2. Poslovna skrivnost in dostop do informacije javnega značaja

Z odločbo št. U-I-201/14, U-I-202/14 z dne 19. 2. 2015 (Uradni list RS, št. 19/15) je Ustavno sodišče na zahtevo Banke Slovenije ter na pobudo nekaterih komercialnih bank in drugih pobudnikov razveljavilo nekatere določbe Zakona o dostopu do informacij javnega značaja. Te so po vsebini določale, da morajo banke, ki so bile deležne ukrepov po Zakonu o ukrepih Republike Slovenije za krepitev stabilnosti bank, na spletu objaviti podatke o kreditih neplačnikov (t. i. slabi krediti), ki niso bili preneseni na t. i. slabo banko (tj. Družbo za upravljanje terjatev bank), ampak so ostali v imetništvu banke. Podatki o t. i. slabih kreditih so vključevali podatke o vrsti in vrednosti posla, datumu sklenitve pogodbe, kreditodajalcu, kreditjemalcu, zavarovanjih kredita in o fizičnih osebah, ki so v času odobritve kredita zasedale funkcije članov uprave in nadzornega sveta banke oziroma delovna mesta v organu banke, pristojnem za odobritev posla. Neobjava teh podatkov se je kaznovala kot prekršek. Poglavitni očitki vlagateljev je bil, da zakonska ureditev prekomerno posega v njihovo pravico do svobodne gospodarske pobude iz prvega odstavka 74. člena Ustave, saj posega v vsebino pogodbenih razmerij glede bančne tajnosti. Glede na navedbe je Ustavno sodišče zakonsko ureditev presojalo z vidika 74. člena Ustave.

Svobodna gospodarska pobuda zagotavlja predvsem svobodno ustanovitev gospodarskega subjekta (pod zakonskimi pogoji), njegovo vodenje v skladu z ekonomskimi načeli (upoštevaje prisilne predpise), svobodno izbiro dejavnosti in izbiro poslovnih partnerjev. Ustava ne zagotavlja povsem svobodnega ravnanja pri ustanavljanju gospodarskih subjektov in pri opravljanju gospodarske dejavnosti. Prvi odstavek 74. člena pooblašča zakonodajalca, da opredeli pogoje za ustanavljanje gospodarskih subjektov, s čimer se določa način uresničevanja te človekove pravice. Poleg tega lahko zakonodajalec določene oblike podjetništva tudi omeji. Temelj za to je v drugem odstavku 74. člena Ustave, ki izrecno prepoveduje opravljanje gospodarske dejavnosti v nasprotju z javno koristjo. Ali pomeni posamezen zakonodajni ukrep na področju gospodarske dejavnosti način uresničevanja svobodne gospodarske pobude ali pomeni že njeno omejevanje, je prepuščeno vsakokratni ustavnopravni presoji konkretne ureditve. Meja med njima je, kot je večkrat poudarilo Ustavno sodišče, gibljiva in težko določljiva.

Iz 74. člena Ustave po stališču Ustavnega sodišča izhaja tudi pravica do poslovne skrivnosti oziroma na bančnem področju pravica do bančne tajnosti. Tudi ta je sicer lahko predmet zakonskega urejanja, vendar je poseg vanjo ustavno skladen, če zanj obstaja javna korist in je v skladu s splošnim načelom sorazmernosti. Ustavno sodišče je sprejelo trditev zakonodajalca, da se javna korist za omejevanje bančne tajnosti kaže v želji po zmanjšanju korupcijskih tveganj in večanju učinkovitosti upravljanja bank, kar je oboje povezano tudi z večjo transparentnostjo za davkoplačevalce, ki so financirali sanacijo bančnega sistema. Vendar je ugotovilo, da poseg, kot je bil predviden v zakonu, ni bil sorazmeren. Na spletu bi se namreč morala objaviti množica podatkov o kreditih, kreditojemalcih, zavarovanjih, datumih pogodb in članih bančnih organov. Podatki, ki so poslovna skrivnost, bi bili dostopni vsakomur brez konteksta, komentarja, postopkov ugotavljanja odgovornosti in na način, ki bi vsaj toliko zameglil, kot razkril. Iz objavljenih podatkov samih po sebi namreč ne bi bilo jasno razvidno, ali so določeni posli posledica korupcije ali drugih nedopustnih vplivov na gospodarsko poslovanje oziroma malomarnega upravljanja bank. Razkrivanje poslovnih skrivnosti je bilo predvideno skrajno široko in brez vsebinske vrednosti, ki bi pripomogla k vsebinski transparentnosti, ki omogoča informiranost, poučenost in seznanjenost. Za manjšanje korupcijskih tveganj in boljše upravljanje bank ne more biti primerna ureditev, ki v en koš meče ("na en sramotilni steber pribija") vse kredite, ki so postali "slabi" zaradi morebitnih zlorab, zaradi naključja ali zaradi splošne spremembe gospodarskih okoliščin. Objavljanje podatkov, ki spadajo v bančno tajnost, na spletnih straneh bank, je bilo zamišljeno izrazito pavšalno in zato očitno prekomerno, s čimer je bila kršena pravica iz prvega odstavka 74. člena Ustave. To pa ne pomeni, kot je še poudarilo Ustavno sodišče, da ob sanaciji bank z javnimi sredstvi ne bi bilo mogoče odstopiti od siceršnje strogosti instituta bančne tajnosti, tudi zaradi povečane transparentnosti in nadzora javnosti (davkoplačevalcev) nad finančnim reševanjem bank z javnim denarjem. To javno korist bi lahko na primer zasledovali s seznanjanjem javnosti s kazenskimi, civilnimi in delovnopravnimi postopki, ki se vodijo proti osebam, ki so z nevestnim poslovanjem povzročile potrebo po intervencijah države v bančni sektor. Ustavno dopustno bi bilo javnost informirati o kreditih, "obremenjenih" s kršitvami zakonov, etike ter normalne poslovne skrbnosti. Vendar morajo biti tovrstni ukrepi dobro premišljeni in sorazmerni z drugimi ustavno zaščitenimi vrednotami.

1.2.3. Vloga izvedenca v sodnem postopku

V zadevi št. Up-460/14 (odločba z dne 5. 3. 2015, Uradni list RS, št. 28/15) se je Ustavno sodišče ukvarjalo z vprašanjem, kakšno vlogo lahko ima izvedenec pri zagotavljanju poštenega sojenja v sodnem postopku.

Prvi odstavek 23. člena Ustave vsakomur zagotavlja, da o njegovih pravicah in obveznostih odloča neodvisno, nepristransko in z zakonom ustanovljeno sodišče. To med drugim pomeni tudi zahtevo po neodvisnosti, torej nevezanosti sodišča – oziroma sodnika kot nosilca sodne oblasti – pri ugotavljanju dejanskega stanja in pri uporabi materialnega prava. Ta človekova pravica torej prepoveduje prenos izvrševanja sodne funkcije s sodišča oziroma s sodnika na druge subjekte. Prepoveduje ga ne le v razmerju do izvršilne in zakonodajne veje oblasti, temveč v razmerju do vsakogar, kdor ni sodišče oziroma sodnik. Pravico do sodnega varstva krši zato tudi sodnik, ki ugotavljanje dejanskega stanja, uporabo materialnega prava ali vodenje sodnega postopka prepusti izvedencu.

Izvedenec je svojevrstno dokazno sredstvo. Njegova naloga je zagotoviti sodniku tista znanja, ki jih ta nima in brez katerih odločitev o sporu ni mogoča. Izvedenec je strokovni pomočnik

sodišča, vezan na sodnikova navodila. V pomoč mu je pri ugotavljanju dejstev in razumevanju njihovega pomena ter pri ugotavljanju vsebine pravnih standardov, kadar so ta spoznanja dosegljiva šele z uporabo specifičnih strokovnih znanj. Pravica stranke do sodnega varstva pred neodvisnim sodiščem pa sodniku prepoveduje, da bi zaradi umanjkanja lastnih specifičnih strokovnih znanj pristojnost sojenja preprosto prenesel na izvedenca.

V obravnavanem primeru je sodišče izvedenskemu mnenju pripisalo pomen, ki presega sprejemljivo pomoč sodišču pri razreševanju vprašanj, za katera je nujno potrebno strokovno znanje. To je storilo, ko je na izvedenca dejansko preneslo pristojnost ugotavljanja ključnih prvin dejanskega stanja, čeprav je bilo njihovo spoznanje očitno dosegljivo brez posebnih strokovnih znanj. Poleg tega je sodišče merila za določitev trditvenega in dokaznega bremena poiskalo in utemeljilo v strukturi izvedenskega mnenja. S tem je izvedencu pripisalo pristojnost za določitev trditvenega in dokaznega bremena in mu tako prepustilo pomemben segment vodenja sodnega postopka. Ker je torej sodišče pristojnost sojenja v civilnem sporu v pomembnem delu prevalilo na izvedenca, je kršilo pravico pritožnikov do sodnega varstva iz prvega odstavka 23. člena Ustave.

1.2.4. Dolžnosti sodišč v zvezi s predhodnimi vprašanji Sodišču Evropske unije

V zadevi št. Up-797/14 (odločba z dne 12. 3. 2015, Uradni list RS, št. 22/15) je Ustavno sodišče obravnavalo ustavno pritožbo pritožnika, glede katerega je Ministrstvo za notranje zadeve odločilo, da Republika Slovenija, upoštevajoč Dublinsko uredbo II, njegove prošnje za mednarodno zaščito ne bo obravnavala, saj bo predan Republiki Franciji, ki je odgovorna država članica za obravnavanje njegove prošnje. Upravno sodišče in Vrhovno sodišče sta to stališče potrdili. V ustavni pritožbi je pritožnik zatrjeval, da so pristojni organi napačno uporabili določbe Dublinske uredbe II. Na podlagi drugega odstavka 19. člena te uredbe bi se morala njegova prošnja šteti za novo prošnjo, ker je za več kot tri mesece zapustil ozemlje držav članic Evropske unije. Za obravnavo njegove prošnje bi zato morala biti odgovorna Republika Slovenija, in ne Republika Francija. Pritožnik je zatrjeval tudi, da Vrhovno sodišče ni zadostno obrazložilo, zakaj je zavrnilo predlog za predhodno odločanje Sodišča Evropske unije o razlagi drugega odstavka 19. člena Dublinske uredbe II.

Pogoje, pod katerimi morajo sodišča držav članic zadevo predložiti Sodišču Evropske unije, ureja tretji odstavek 267. člena Pogodbe o delovanju Evropske unije. Opustitev predložitvene dolžnosti mora biti skladna tudi s prakso Sodišča Evropske unije. Po njej morajo sodišča, kadar se pred njimi postavi vprašanje *razlage* prava Evropske unije, izpolniti svojo dolžnost, da Sodišču Evropske unije predložijo vprašanje, razen če se ugotovi, 1) da vprašanje ni upoštevno, pri čemer je nacionalno sodišče tisto, ki presodi o upoštevnosti vprašanja, 2) da je upoštevna določba Evropske unije že bila predmet razlage Sodišča Evropske unije ali 3) da se pravilna uporaba prava Evropske unije ponuja tako očitno, da ne pušča prostora za noben razumen dvom.

Ustavno sodišče je ponovno poudarilo, da prvi odstavek 23. člena Ustave zagotavlja, da v primeru, ko se zastavi vprašanje razlage prava Evropske unije in/ali veljavnosti sekundarnega prava Evropske unije, nanj odgovori sodišče, ki je v skladu z 267. členom Pogodbe o delovanju Evropske unije pristojno nanj odgovoriti. Ustavno sodišče v postopku z ustavno pritožbo preizkuša le, ali je bilo posamezniku zagotovljeno sodno varstvo pred zakonitim sodiščem,

in sicer tako, da je glede na prenos izvrševanja dela suverenih pravic Republike Slovenije na Evropsko unijo (tretji odstavek 3.a člena Ustave) upoštevana tudi delitev pristojnosti med sodišči Republike Slovenije in Sodiščem Evropske unije.

Predpogoj, da lahko Ustavno sodišče presodi, ali je bilo posamezniku zagotovljeno sodno varstvo pred zakonitim sodiščem in ali je bila upoštevana delitev pristojnosti iz 267. člena Pogodbe o delovanju Evropske unije, je, da se sodišče do vprašanj, povezanih s pravom Evropske unije, v zadostni meri opredeli. To vključuje tudi obrazložitev, zakaj se sodišče kljub strankinemu predlogu za prekinitev postopka in predložitev predhodnega vprašanja Sodišču Evropske unije za to ni odločilo. Že iz ustaljene ustavnosodne presoje izhaja, da je obrazložena sodna odločba bistveni del poštenega postopka.

V konkretnem primeru je Vrhovno sodišče zgolj ugotovilo, da je drugi odstavek 19. člena Dublinske uredbe II jasen, ni pa preverilo vseh kriterijev glede postavljanja predhodnih vprašanj. Vrhovno sodišče tudi ni obrazložilo, zakaj pritožnikovi argumenti o drugačni razlagi te določbe niso utemeljeni. Ustavno sodišče je zato presodilo, da Vrhovno sodišče svojega stališča o zavrnitvi predloga za predhodno odločanje o razlagi drugega odstavka 19. člena Dublinske uredbe II ni obrazložilo v skladu z zahtevami Ustave, s čimer je kršilo 22. člen v zvezi s prvim odstavkom 23. člena Ustave.

1.2.5. Meje svobode izražanja

V zadevi št. Up-1019/12 (odločba z dne 26. 3. 2015, Uradni list RS, št. 30/15) je Ustavno sodišče odločalo o ustavni pritožbi pritožnice, ki je bila v pravnem postopku (kot toženka) spoznana za odškodninsko odgovorno, ker je s svojimi zapisi v knjigi *Dosje Rokomavhi* razžalila čast in dobro ime tožnika. Sodišče prve stopnje je rzsodilo, da je pritožnica dolžna sklicati tiskovno konferenco, na kateri mora preklicati svoje navedbe, objavljene v tej knjigi. Višje sodišče je sodbo sodišča prve stopnje potrdilo, Vrhovno sodišče pa revizije ni dopustilo. Nosilno stališče sodišč je bilo, da je pritožnica s spornimi zapisi o tožniku šla tako daleč, da njeni zapisi ne uživajo varstva v okviru pravice do svobode izražanja iz prvega odstavka 39. člena Ustave. Po stališču sodišč je pritožnica zlorabila svojo pravico do svobode izražanja izključno za osebni napad na tožnika in se zato njeno ravnanje ne more subsumirati pod to pravico. Zato sta sodišči šteli, da sploh ni treba izvajati tehtanja med pritožnično pravico do svobode izražanja (prvi odstavek 39. člena Ustave) ter pravico tožnika do varstva časti in dobrega imena (34. in 35. člen Ustave).

Ustavno sodišče je v izhodišču poudarilo, da pravica do svobode izražanja iz prvega odstavka 39. člena Ustave ni neomejena. V skladu s tretjim odstavkom 15. člena Ustave je omejena s pravicami drugih ljudi, med katere spada tudi pravica do varstva časti in dobrega imena. Vendar pa je treba vsakršne omejitve svobode izražanja skrbno pretehtati in prepričljivo utemeljiti. V vsakem konkretnem primeru je naloga sodišča, da upošteva in ovrednoti okoliščine konkretnega primera ter ob upoštevanju načela sorazmernosti opredeli vsebino človekovih pravic v koliziji in na podlagi tehtanja oblikuje pravilo o njihovem sobivanju. Z vidika Ustave je bistveno, da sodišče ene od človekovih pravic ne izključi iz obravnavanja.

Dejstvo, da gre za pretirane, ostre in žaljive izjave, samo po sebi ne daje podlage za izključitev pravice do svobode izražanja. Ta lahko varuje tudi zelo ostre, surove in brezobzirne izjave, ki pa jih bralec oziroma poslušalec še vedno razume kot kritiko ravnanja ali stališča, ne pa kot napad na osebnost, sramotitev, ponižanje, prezir ali zasmehovanje. V interesu ohranjanja

svobodne in neovirane razprave o zadevah, ki so splošnega pomena, je namreč treba vzeti v zakup tudi ostrino, grobost in pretiranost posameznih izraženih mnenj. Kjer pa piscu ne gre več za vplivanje na razpravo v zadevah javnega pomena, ampak zgolj za žalitev drugega, protipravnost ni izključena. Varstva pravice do svobode izražanja ne uživajo tiste izjave, katerih izključni namen je sramotitev oziroma zaničevanje prizadete osebe.

V obravnavani zadevi je sodišče prve stopnje ocenilo, da pritožnični zapisi o tožniku pomenijo osebni napad nanj, poskus njegovega ponižanja in očrnitve, tako na osebni kot na poklicni ravni. Po ugotovitvah sodišča pritožnica v knjigi ni zapisala preverjenih informacij, ki naj bi jih prejela od organov, temveč je bila sama generator govoric, ki jih je nato posredovala dalje kot preverjene. Precejšen del njenih trditvev naj bi pomenil osebno žalitev tožnika, medtem ko glede nekaterih trditvev pritožnica ni dokazala, da jih je kakorkoli resno preverjala. Sodišče prve stopnje je sprejelo stališče, da v obravnavani zadevi tehtanje med pravicami v koliziji odpade, saj je šlo zgolj za zlorabo osebnostnih pravic tožnika s ciljem želje po dobičku. Višje sodišče je pritrdilo navedenim stališčem sodišča prve stopnje. Ocenilo je, da pritožničin namen ni bil odpreti resno razpravo o zadevah javnega interesa. V svoji knjigi je poudarjala (negativne) osebnostne lastnosti in trditve o (nedokazanih) kaznivih dejanjih, pri tem pa je bil zaničevalen namen jasen in neposreden. Višje sodišče je pritrdilo tudi oceni, da pritožnica ni dokazala dejstev, na katera je vezala svoje vrednostne sodbe o tožniku, ter je bila brezbrizna do njihove morebitne neresničnosti.

Drugače kot redna sodišča je Ustavno sodišče ocenilo, da ni bilo zadostnih razlogov za stališče, da naj bi pritožnica zlorabila pravico do svobode izražanja izključno za žalitev oziroma sramotitev tožnika in da zato njeno pisanje ni varovano s pravico do svobode izražanja. Četudi drži, da so bili jezik in izrazi, ki jih je uporabila v spornih zapisih, ostri in je mogoče vsaj nekatere od njih dojemati kot žaljive, je bil na drugi strani tožnik kot (relativna) javna osebnost dolžan trpeti širše meje dopustne kritike, kot če bi šlo za anonimnega posameznika. Dejstvo, da je pritožnica uporabila zelo neposreden, provokativen stil izražanja, samo po sebi ne zadošča za sklep, da je pravico do svobode izražanja izvrševala izključno z namenom blatenja oziroma očrnitve tožnika. Za izključitev pravice do svobode izražanja tudi ne zadošča ugotovitev sodišč, da naj bi sporni zapisi vsebovali neresnične trditve oziroma mnenja brez zadostne dejanske podlage. Le če bi sodišče ugotovilo, da je pritožnica vedoma in namerno zapisala neresnične žaljive trditve o tožniku oziroma da je pri tem ravnala hudo malomarno (brezbrizno), bi ji lahko očitalo zlorabo pravice do svobode izražanja. Ustavno sodišče je izpodbijani sodbi razveljavilo in zadevo vrnilo sodišču prve stopnje v novo odločanje.

* * *

S problemom meja svobode izražanja se je Ustavno sodišče srečalo tudi v zadevi št. Up-1128/12 (odločba z dne 14. 5. 2015, Uradni list RS, št. 37/15), v kateri je odločalo o ustavni pritožbi pritožnika, ki je bil pravnomočno obsojen za kaznivo dejanje razžalitve. V trenutku storitve kaznivega dejanja je bil pritožnik poslanec Državnega zbora, inkriminirana izjava pa se je nanašala na državnega tožilca v neki zadevi, katerega delo je pritožnik v televizijski oddaji komentiral z besedami "da mu ne bi dal čuvati treh ovac, ker bi se bal, da bo dve izgubil in da ne ve, kako je ta človek naredil pravno fakulteto, ampak kot kaže lahko pravno fakulteto danes naredi vsakdo, potem pa se zaposli na sodišču ali tožilstvu in je tam zabetoniran do smrti in nihče ga ne more premakniti, lahko dela še take neumnosti". Sodišče prve stopnje je ocenilo, da izrečene besede odražajo podcenjevanje in prezir, pri čemer je pritožnik oškodovanca v javnosti prikazal kot nesposobnega, zaupanja nevrednega in nestrokovnega državnega tožilca. S takim izrazito slabšalnim izražanjem naj bi mu pripisal negativne osebnostne lastnosti in o

njem podal žaljivo vrednostno oceno, s čimer naj bi prekoračil meje svobode izražanja. S to oceno sta soglašali tudi Višje in Vrhovno sodišče.

V izhodišču je Ustavno sodišče ponovno poudarilo, da svoboda izražanja ne varuje le širjenja mnenj, ki so sprejeta z naklonjenostjo, temveč zajema tudi kritične in ostre izjave. Če naj bo razprava o zadevah splošnega pomena svobodna, mora biti pravica posameznika izražati svoja mnenja praviloma varovana ne glede na to, ali je izjava groba ali nevtralna, racionalna ali čustveno nabita, blaga ali napadalna, koristna ali škodljiva, pravilna ali napačna. Na drugi strani je pravica do osebnega dostojanstva, ki posamezniku zagotavlja priznanje njegove vrednosti, ki mu gre kot človeku. V koliziji dveh enakovrednih pravic, kot sta pravica do svobode izražanja na eni strani ter pravica do varstva osebnega dostojanstva in osebnostnih pravic na drugi strani, je potrebna vsebinska omejitev obeh pravic in ne samo ene od njiju. To pomeni, da lahko oba nosilca svojo pravico uresničujeta (le) v omejenem (zoženem) obsegu, tj. tako, da pri izvrševanju pravice enega ne pride do prekomernega posega v pravico drugega.

Ustavno sodišče je upoštevalo, da je pritožnik sporno izjavo o oškodovancu podal v času, ko je bil poslanec. Vsi nosilci oblasti si morajo prizadevati, da se do nosilcev drugih vej oblasti obnašajo spoštljivo, kar predpostavlja, da posvečajo dolžno skrb izgrajevanju in ohranjanju kulture dostojne komunikacije, še posebej, ko na nosilce (drugih vej) oblasti naslavlajo kritiko zaradi njihovega delovanja. Ta kritika že zaradi tega ne sme prerasti v žalitev, sramotitev in blatenje nosilcev druge veje oblasti. Vendar pa iz posnetka sporne izjave, ki si ga je ogledalo tudi Ustavno sodišče, ni bilo mogoče ugotoviti, da bi bila z njo prizadeta integriteta pravosodja. Pritožnikove sporne izjave so bile sestavni del obsežnejše kritike in v svojem bistvu odziv na ravnanje državnega tožilca v konkretni kazenski zadevi. Niso pa pomenile napada na pravosodni sistem in institucijo državnega tožilstva kot celote. Čeprav je izjava presegla mejo spoštljive in dostojne komunikacije ter je pomenila žaljivo kritiko oškodovanca, je bilo pri presoji Ustavnega sodišča ključno vprašanje, ali je bila pritožnikova izjava usmerjena v kritiko ravnanja oškodovanca v funkciji državnega tožilca (*ad rem*) ali je bil njen namen v osebnem ponižanju in osramotitvi oškodovanca (*ad personam*). Varstva pravice do svobode izražanja namreč ne uživajo tiste izjave, katerih izključni namen je sramotitev oziroma zaničevanje prizadete osebe.

Po presoji Ustavnega sodišča je o namenu zaničevanja mogoče govoriti le, če bi bila sporna izjava podana ne glede na predmet razprave in predhodno ravnanje oškodovanca ter bi bila usmerjena predvsem v osebno žalitev oziroma blatenje tožilca. Sodišča morajo pri tem upoštevati predhodno ravnanje oškodovanca in kontekst, v katerem je bila inkriminirana izjava izrečena. Sodišča so sprejela stališče, da je pritožnik o oškodovancu in njegovem delu podal vrednostno sodbo. Glede na to njegove izjave ni mogoče podvreči dokazovanju resničnosti, temveč je za presojno bistveno, ali je imel pritožnik zanj zadostno dejansko podlago. Pri ugotavljanju, ali je podana zadostna dejanska podlaga za sporno izjavo, je treba upoštevati kontekst, v katerem je bila inkriminirana izjava podana, v tem okviru pa tudi predhodno ravnanje oškodovanca, ki je izjavo izzvalo. Drugače kot redna sodišča je Ustavno sodišče presodilo, da je imel pritožnik za svojo vrednostno sodbo, ki jo je sicer mogoče označiti kot žaljivo, zadostno dejansko podlago v predhodnem ravnanju oškodovanca.

Ustavno sodišče je zavrnilo tudi stališče sodišč, da mora biti kritika resna, kar naj bi pomenilo predvsem strokovna, torej naj jo izrazijo osebe, ki so strokovno kvalificirane za ocenjevanje pravilnosti in zakonitosti dela državnega tožilca. Poudarilo je, da resna kritika ni pridržana le stroki, temveč je kot tako mogoče šteti tudi kritično mnenje laične javnosti in njenih posameznikov, ki opozarjajo na neki družbeni pojav. Pritožnik je bil kot poslanec upravičen opozoriti

na ravnanja, ki jih je sam ocenil kot sporna z vidika delovanja pravosodja. Provokativno izražanje, vključno z uporabo metafor, še ne pomeni, da nimamo opravka z resno kritiko.

Ker so sodišča odločitev o kazenski obsodbi pritožnika oprla na presojo, ki ni v celoti upoštevala ustavnopravnih meril varstva svobode izražanja, zlasti pri razlagi pravnih pojmov, ki bi bili lahko podlaga za izključitev protipravnosti pritožnikove izjave (namen zaničevanja, resna kritika), je Ustavno sodišče izpodbijane sodbe razveljavilo in zadevo vrnilo sodišču prve stopnje v novo odločanje.

1.2.6. Znižanje plač sodnikov

V zadevi št. U-I-15/14 (odločba z dne 26. 3. 2015, Uradni list RS, št. 24/15) je Ustavno sodišče na zahtevo Vrhovnega sodišča odločalo o ustavnosti 9. člena Zakona o interventnih ukrepih, s katerim se je rok za uvrstitev sodnikov v končne plačne razrede (s čimer naj bi se dokončno odpravila plačna nesorazmerja med funkcionarji treh vej oblasti) iz 1. 12. 2010 premaknil na 31. 12. 2011. Takšna zakonska določba je po mnenju Vrhovnega sodišča pomenila znižanje sodniških plač in manj ugodno obravnavo sodnikov v primerjavi s funkcionarji drugih dveh vej oblasti. Ustavno sodišče je zadevo obravnavalo z vidika sodniške neodvisnosti (125. člen Ustave) in z vidika načela delitve oblasti (drugi odstavek 3. člena Ustave).

Varstvo sodnikov pred znižanjem plače v času opravljanja funkcije je eno izmed temeljnih jamstev sodniške neodvisnosti, ki je varovana s 125. členom Ustave. V tem primeru je Ustavno sodišče ugotovilo, da izpodbijana določba ni povzročila dejanskega znižanja sodniških plač, temveč je šlo le za poseg v njihovo pravno zavarovano pričakovanje, da se jim bodo plače s 1. 12. 2010 zvišale. Vendar pa je treba sodnike varovati tudi pred ukrepi, ki posegajo v njihovo pravno zavarovano pričakovanje, da jim bodo od določenega dne pripadale višje plače. Glede na težo takšnega posega pa gre za manj strogo varstvo kot v primeru dejanskega znižanja sodniških plač. Ustavno sodišče je ugotovilo, da izpodbijana določba pomeni enega izmed interventnih ukrepov za omejitev proračunskih izdatkov, kar pa je razlog, s katerim je mogoče upravičiti začasno odložitev povišanja plač sodnikom.

Tudi glede načela delitve oblasti Ustavno sodišče ni ugotovilo neskladja z Ustavo. Ustavno sodišče je sicer že sprejelo stališče, da zahteva po enakovrednosti posameznih vej oblasti predpostavlja tudi primerljivo plačilo po statusu medsebojno primerljivih funkcionarjev različnih vej oblasti. Uvrščanju sodnikov v plačne razrede je mogoče očitati neskladje z načelom delitve oblasti le, če se s tem vzpostavljajo bistvena nesorazmerja med plačnimi razredi funkcij sodnikov v primerjavi s plačnimi razredi funkcij izvršilne in zakonodajne veje oblasti. Tega pa v obravnavanem primeru ni bilo mogoče trditi, čeprav sodniki še niso bili uvrščeni v končne plačne razrede oziroma je bila ta končna uvrstitev odložena. Samo po sebi ni v neskladju z Ustavo, če se je zakonodajalec odločil za postopno odpravo plačnih nesorazmerij. Poleg tega je hkrati za enak čas zadržal tudi polno uveljavitev končnih plačnih razredov za nosilce drugih dveh vej oblasti.

1.2.7. Načelo zakonitosti v kazenskem pravu

Z odločbami št. Up-879/14, št. Up-883/14 in št. Up-889/14, vse z dne 20. 4. 2015 (Uradni list RS, št. 30/15), je Ustavno sodišče ugotovilo kršitev načela zakonitosti v kazenskem pravu, ko je odločalo o ustavnih pritožbah treh pritožnikov, ki so bili obsojeni za kaznivo dejanje spreje-

manja daril za nezakonito posredovanje (prvi in drugi pritožnik) oziroma za kaznivo dejanja dajanja daril za nezakonito posredovanje (tretji pritožnik). Bistvo očitkov vseh pritožnikov v ustavnih pritožbah je bilo, da izvršitvena ravnanja, s katerimi naj bi bila storjena kazniva dejanja, v sodbi v opisu kaznivega dejanja niso konkretizirana. Pri prvih dveh pritožnikih je šlo za vprašanje, ali je v sodbi konkretiziran sprejem (obljube nagrade), pri tretjem pritožniku pa za vprašanje, ali je konkretizirana obljuba (nagrade).

Ustavno sodišče je v vseh treh odločbah opravilo presojo z vidika prvega odstavka 28. člena Ustave (načelo zakonitosti v kazenskem pravu), ki določa, da nihče ne sme biti kaznovan za dejanje, za katero ni zakon določil, da je kaznivo, in zanj predpisal kazni, še preden je bilo dejanje storjeno. Ta določba Ustave je najprej usmerjena k zakonodajalcu: pri opredeljevanju kaznivega dejanja v zakonu mora zakonodajalec povsem jasno razmejiti med ravnanji, ki so kazniva, in tistimi, ki v polje kaznivosti ne spadajo. Posebna jamstva, ki izhajajo iz načela zakonitosti v kazenskem pravu, pa morajo spoštovati tudi sodišča, ko sodijo v konkretnih kazenskih postopkih. Glede teh jamstev je Ustavno sodišče prvič celovito izoblikovalo ustavnopravna stališča, ki jih je nato uporabilo pri presoji v obravnavanih zadevah.

Načelo zakonitosti v kazenskem pravu, ki je kot tako tudi človekova pravica, se nanaša na kazensko materialno pravo, od sodišča pa med drugim zahteva, da mora v opisu kaznivega dejanja konkretizirano navesti vse znake kaznivega dejanja. Za kršitev tega načela bi šlo, če bi v opisu kaznivega dejanja kakšen znak manjkal ali če bi sodišče posamezen znak razložilo tako, da bi s tem širilo polje kaznivosti, ki ga je v zakonu opredelil zakonodajalec. Sodišče ne sme opustiti konkretizacije katerega izmed znakov kaznivega dejanja, tako da iz sodbe ni jasno razvidno, katera ugotovljena dejstva konkretizirajo posamezen zakonski znak kaznivega dejanja. Če konkretizacijo opusti, krši načelo zakonitosti v kazenskem pravu. Pri presoji, ali so sodišča ravnala v skladu z ustavnimi zahtevami, Ustavno sodišče ne preverja, ali so sodišča odločilna dejstva kaznivega dejanja pravilno ugotovila oziroma ali so ta dejstva dokazana. Na dejansko stanje, ugotovljeno pred rednimi sodišči, je Ustavno sodišče vezano.

Ustavno sodišče je še poudarilo, da se načelo zakonitosti v kazenskem pravu nanaša samo na sodbe sodišč in ne na obtožne akte. Kontrola obtožnih aktov je v pristojnosti sodišč, zato se z njihovo presojo Ustavno sodišče ni ukvarjalo. Prav tako z vidika te ustavne določbe ni pomembno, ali je opis kaznivega dejanja v celoti v izreku sodbe ali pa so posamezna odločilna dejstva konkretizirana v njeni obrazložitvi. Ključno je, da je kaznivo dejanje v sodbi konkretno opisano.

V zvezi s konkretnimi zadevami je Ustavno sodišče poudarilo, da sta sprejem (obljube nagrade) oziroma obljuba (nagrade) samostojna znaka kaznivih dejanj, na obstoj katerih ni dopustno avtomatično sklepati iz obstoja drugih znakov kaznivega dejanja. Gre za objektivna znaka kaznivega dejanja, ki pomenita izvršitveno dejanje in ju je mogoče konkretizirati samo z ravnanjem storilca, ki mora biti v zunanjem svetu zaznavno. Komunikacijski način, tj. način sprejema oziroma dajanja obljuje, ni zakonski znak kaznivega dejanja, zato je vseeno, na kakšen način je bila obljuba nagrade dana ali sprejeta. Ne glede na to pa mora sodišče v opisu kaznivega dejanja opredeliti, katera so tista v zunanjem svetu zaznavna ravnanja storilca, s katerimi se sprejem oziroma dajanje obljuje nagrade izvršuje. Zahteva po konkretizaciji terja, da sodišče opredeli ravnanja storilca, iz katerih je mogoče v okoliščinah danega primera zanesljivo sklepati, da je storilec obljubo nagrade dal oziroma jo je sprejel. Če ravnanja, ki pomenijo neposredno uresničitev sprejema oziroma obljuje nagrade, niso zaznana, pa je treba v sodbi konkretizirati ravnanja storilca, ki lahko v okoliščinah danega primera logično in izkustveno zanesljivo utemeljijo, da je bila izražena volja za dajanje obljuje nagrade oziroma za njen sprejem.

Ustavno sodišče je ugotovilo, da že prvostopenjsko sodišče iz vseh ugotovljenih dejstev zgodovinskega dogodka – v katerih resničnost oziroma dokazanost se Ustavno sodišče ne sme spuščati – ni izluščilo tistih dejstev o ravnanju pritožnikov, ki omogočajo zanesljivo sklepanje o obstoju zakonskih znakov "sprejem" oziroma "dajanje" obljube nagrade. Ker sodišče ni ravnalo v skladu z zahtevami, ki izhajajo iz načela zakonitosti v kazenskem pravu, Višje sodišče in Vrhovno sodišče pa teh kršitev nista odpravili, je Ustavno sodišče vse sodbe razveljavilo zaradi kršitve prvega odstavka 28. člena Ustave.

V zadevi prvega pritožnika je Ustavno sodišče ugotovilo tudi kršitev pravice do nepristranskega sojenja iz prvega odstavka 23. člena Ustave. Pri sojenju na Vrhovnem sodišču je namreč sodeloval predsednik Vrhovnega sodišča, ki je v javnem govoru, v katerem se je odzval na napade na sodstvo, kritiziral tudi ravnanje pritožnika. Ustavno sodišče je poudarilo, da ne gre oporekati možnosti predsednika Vrhovnega sodišča, da se kot najvišji predstavnik sodne veje oblasti in vseh sodnikov oglasi v primerih, ko meni, da je treba sodstvo zaščititi pred napadi nanj. Vendar če se pri tem kritično odzove na izjave konkretnega obsojenca, to lahko kasneje pri sojenju vzbudi dvom o videzu njegove nepristranskosti, če sodeluje pri odločanju o njegovem pravnem sredstvu zoper pravnomočno sodbo. Tu ne gre za vprašanje morebitne subjektivne nepristranskosti predsednika Vrhovnega sodišča, temveč za ohranjanje videza nepristranskosti sodišča zaradi utrjevanja zaupanja javnosti v nepristranskost sojenja v posamezni zadevi.

1.2.8. Zastaranje odškodninske odgovornosti države za izbris iz registra stalnih prebivalcev

V zadevi št. Up-124/14, U-I-45/14 (odločba z dne 28. 5. 2015) je Ustavno sodišče odločalo o ustavni pritožbi pritožnika, ki je bil 26. 2. 1992 izbrisan iz registra stalnih prebivalcev Republike Slovenije, leta 2000 pa je s tožbo zahteval od države odškodnino za premoženjsko in nepremoženjsko škodo, ki naj bi jo utrpel zaradi izbrisa. Glavni očitke pritožnika je bil usmerjen zoper presojo sodišč, da so njegovi odškodninski zahtevki zastarali, ker naj bi zastaralni rok pričel teči že z objavo odločbe Ustavnega sodišča št. U-I-284/94 (tj. 12. 3. 1999), v kateri je Ustavno sodišče ugotovilo, da je bil izbris iz registra stalnega prebivalstva protiustaven in nezakonit. Po mnenju pritožnika je zastaralni rok pričel teči z dnem, ko mu je bilo vročeno dovoljenje za stalno prebivanje (tj. 12. 9. 2002). S tem trenutkom naj bi država priznala protipravno stanje, ki ga je pritožniku povzročila z izbrisom iz registra stalnega prebivalstva.

Skladno s prvim odstavkom 26. člena Ustave ima vsakdo pravico do povračila škode, ki mu jo v zvezi z opravljanjem službe ali kakšne druge dejavnosti državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil s svojim protipravnim ravnanjem stori oseba ali organ, ki tako službo ali dejavnost opravlja. Smisel pravice do povračila škode je zagotoviti odškodninsko varstvo pred protipravnimi ravnanji državne oblasti. Med oblike protipravnega ravnanja države spadata tako njena odgovornost za opustitve, ki se nanašajo na določeno ali določljivo osebo, kot tudi odgovornost za sistemske pomanjkljivosti, ki jih je mogoče pripisati državi oziroma njenemu aparatu kot takemu. Ob presoji vsebine in obsega pravice, varovane v 26. členu Ustave, je treba upoštevati, da je odgovornost države za škodo, ki jo s svojim protipravnim ravnanjem povzročijo državni organi, uslužbenci in funkcionarji pri izvrševanju oblasti, specifična oblika odgovornosti. Za presojo odškodninske odgovornosti države ne zadoščajo klasična pravila civilne odškodninske odgovornosti, pač pa je treba pri presoji posameznih predpostavk odgovornosti države upoštevati navedene specifičnosti, ki izvirajo iz oblastvene narave delovanja njenih organov.

O kršitvah človekovih pravic in temeljnih svoboščin, povzročenih osebam, ki so bile v začetku leta 1992 ob uveljavitvi osamosvojitvene zakonodaje izbrisane iz registra stalnega prebivalstva, se je Ustavno sodišče že izreklo v več odločbah. V njih je opozorilo, da bi se v primerih, če je posameznikom zaradi izbrisa iz registra stalnega prebivalstva nastala škoda, lahko zastavilo vprašanje odškodninske odgovornosti države iz 26. člena Ustave. Da priznanje kršitev človekovih pravic in izdaja dovoljenj za stalno prebivanje izbrisanim osebam nista zadostna ukrepa za popravilo krivic na državni ravni, temveč je potrebno tudi ustrezno denarno povračilo, je razsodil tudi veliki senat Evropskega sodišča za človekove pravice v sodbi v zadevi *Kurić in drugi proti Republiki Sloveniji* z dne 26. 6. 2012.

V tej zadevi so nižja sodišča sprejela stališče, da je pritožnik izvedel za škodo, nastalo zaradi izbrisa iz registra stalnega prebivalstva, najkasneje 12. 3. 1999, ko je bila objavljena odločba Ustavnega sodišča št. U-I-284/94. Vrhovno sodišče pa je poudarilo, da je za začetek teka triletnega subjektivnega zastaralnega roka pri odškodninskih terjatvah pomembno oškodovančev zavedanje o dveh okoliščinah: o škodi in o storilcu, kar pa ni pogojeno z vedenjem o storilčevi odgovornosti oziroma o podlagi njegove odgovornosti. Glede na to naj za uporabo pravil o pričetku teka subjektivnega zastaralnega roka ne bi bil odločilen niti čas objave odločbe Ustavnega sodišča št. U-I-284/94 in še toliko manj čas, ko je bilo pritožniku tri leta in pol po objavi omenjene odločbe izdano dovoljenje za stalno prebivanje.

Ključno vprašanje pri presoji Ustavnega sodišča je bilo, ali je bilo zaradi stališča sodišč o zastaranju pritožniku nesorazmerno oteženo, da bi s tožbo učinkovito uveljavljal pravico do povračila škode zaradi protipravnega ravnanja države. Pomembno je bilo tudi vprašanje, ali so sodišča v svojo presojlo vključila ter ustrezno ovrednotila specifične okoliščine izbranih oseb, ki izhajajo iz odločb Ustavnega sodišča in sodbe Evropskega sodišča za človekove pravice v zadevi *Kurić in drugi proti Sloveniji*.

Ustavno sodišče je ugotovilo, da sodišča pri svoji razlagi niso upoštevala specifičnega položaja izbranih oseb, ki so bile soočene z dolgotrajno pravno negotovostjo zaradi neodzivanja organov oblasti navkljub zavezujočim odločbam Ustavnega sodišča. Okoliščine, v katerih so bile izbrisane osebe, bi lahko sodišče upoštevalo tudi kot podlago za zadržanje teka zastaranja zaradi obstoja nepremagljivih ovir. V tem okviru bi morala sodišča presoditi, ali ni dolgotrajno zavračanje uresničitve odločb Ustavnega sodišča, ki so terjale sprejetje splošnih ukrepov za popravilo kršitev človekovih pravic, praktično pomenilo takšnih ovir, ki so izbranim osebam dejansko onemogočale uveljavljanje odškodninskih zahtevkov zoper državo. Glede na stališče sodišč, po katerem sta morala biti škoda in storilec pritožniku znana najkasneje z objavo odločbe Ustavnega sodišča št. U-I-284/94 (tj. 12. 3. 1999), bi moral pritožnik že v času, ko je uveljavljal primarno pravno varstvo (tj. v postopku, v katerem si je prizadeval za ureditev svojega statusa), zoper državo uveljavljati tudi odškodninske zahtevke. Vendar ni realno pričakovanje, da bi posameznik, ki državo prosi za ureditev svojega statusa (npr. za ureditev statusa prebivanja), istočasno zoper državo uveljavljal odškodninske zahtevke. Pretoga razlaga sodišč glede pričetka teka zastaralnega roka in neupoštevanje instituta zadržanja zastaranja kažeta na to, da sodišča svoje presoje niso prilagodila posebnim okoliščinam, v katerih so bile izbrisane osebe, med njimi tudi pritožnik. Glede na to, da je država vrsto let odlašala z odpravo posledic kršitev človekovih pravic izbranim z izplačilom primernih odškodnin, ni sprejemljivo stališče, da je bil pritožnik najkasneje z objavo odločbe Ustavnega sodišča št. U-I-284/94 seznanjen z okoliščinami, ki naj bi bile potrebne za uveljavljanje odškodninskih zahtevkov. Pri tem je treba poudariti, da je tako ravnanje državnih oblasti pomenilo nespoštovanje odločb Ustavnega sodišča ter s tem kršitev 2. člena in drugega stavka drugega odstavka 3. člena Ustave. V takšnih

okolščinah so bile možnosti uveljavljanja odškodninskih zahtevkov izbrisanih oseb zoper državo zgolj hipotetične, brez resničnih možnosti za uspeh. Ker so sodišča s svojo razlago pravil o zastaranju pritožniku nesorazmerno otežila uporabo odškodninskega varstva zoper državo po 26. členu Ustave, je Ustavno sodišče izpodbijane sodbe razveljavilo ter zadevo vrnilo sodišču prve stopnje v novo odločanje.

1.2.9. Prenehanje poslanskega mandata

V zadevi št. U-I-227/14, Up-790/14 (odločba z dne 4. 6. 2015, Uradni list RS, št. 42/15) je pritožnik, sicer poslanec Državnega zbora, vložil ustavno pritožbo zoper sklep Državnega zbora, s katerim je pritožniku na podlagi 9. člena Zakona o poslancih prenehal mandat poslanca, ker je bil s pravnomočno sodbo obsojen na nepogojno kazen zapora, daljšo od šestih mesecev. Pritožnik je zatrjeval, da mu je bila s tem sklepom kršena volilna pravica (43. člen Ustave), saj so v zakonu določeni razlogi za prenehanje mandata upoštevni le, če nastopijo med izvrševanjem mandata. Izpodbijani sklep pa je temeljil na razlogu, ki je obstajal že pred potrditvijo mandata in celo pred potrditvijo njegove kandidature na državnozborskih volitvah.

V skladu s prvim odstavkom 9. člena Zakona o poslancih poslancu preneha mandat, (1) če izgubi volilno pravico, (2) če postane trajno nezmožen za opravljanje funkcije, (3) če je s pravnomočno sodbo obsojen na nepogojno kazen zapora, daljšo od šest mesecev, (4) če v treh mesecih po potrditvi poslanskega mandata ne preneha opravljati dejavnosti, ki ni združljiva s funkcijo poslanca, (5) če nastopi funkcijo ali začne opravljati dejavnost, ki ni združljiva s funkcijo poslanca, in (6) če odstopi. Poslancu preneha mandat z dnem, ko Državni zbor ugotovi, da so nastali navedeni razlogi. V primeru obsodbe za kaznivo dejanje poslancu ne preneha mandat, če Državni zbor sklene, da lahko naprej opravlja poslansko funkcijo.

Ustavno sodišče je v izhodišču ugotovilo, da pasivna volilna pravica posamezniku zagotavlja, da se lahko pod enakimi pogoji poteguje za izvolitev v državne ali lokalne organe. Ta pravica vsebuje tudi pravico biti izvoljen, kar pomeni pravico posameznika, da v skladu s predpisanimi pravili za delitev mandatov na podlagi volilnih rezultatov pridobi mandat. Tretji vidik pasivne volilne pravice – in ta je bil upošteven v obravnavani zadevi – je pravica do izvrševanja na volitvah pridobljenega mandata. V skladu s prvim odstavkom 23. člena in četrtem odstavkom 15. člena Ustave mora biti zoper sklep Državnega zbora o prenehanju poslanskega mandata zagotovljeno učinkovito sodno varstvo. Ker ureditev v Zakonu o poslancih zoper odločitev o prenehanju poslanskega mandata ni zagotavljala učinkovitega (hitrega in prilagojenega) sodnega varstva – in ga ni zagotavljal tudi noben drug zakon –, je Ustavno sodišče odločilo, da je Zakon o poslancih protiustaven. Pri tem je opozorilo, da učinkovito sodno varstvo pasivne volilne pravice terja, da je treba spore o predčasnem prenehanju poslanskega mandata reševati posebej hitro. Časovni element je tako pomemben, da je treba sodno varstvo v tovrstnih sporih, ki nastanejo znotraj Državnega zbora kot splošnega predstavniškega telesa in zakonodajnega organa državne oblasti, zaupati najvišjemu sodišču v državi ali celo Ustavnemu sodišču, ki bo hkrati opravljal tudi vlogo instančnega organa in s tem zagotavljalo pravico do pravnega sredstva (25. člen Ustave). Taka ureditev sodnega varstva je potrebna, da se prepreči časovno daljše večstopenjsko odločanje. Sodišče, ki razsoja v teh sporih, mora imeti jasno zakonsko pooblastilo, da presoja vsa vprašanja pravne in dejanske narave in da dokončno odloči, ali je poslanski mandat prenehal ali ne. Zakon mora urediti kratke procesne roke in določiti, da je v takem postopku mogoče sprejetičasne ukrepe oziroma da ima sprožitev sodnega varstva suspenzivni učinek.

V obravnavani zadevi je Ustavno sodišče pritožniku sodno varstvo volilne pravice zagotovilo v postopku z ustavno pritožbo, čeprav je opozorilo, da ustavna pritožba v tovrstnih postopkih načeloma ni ustrezno in zadostno pravno sredstvo. Pritožnikovo ustavno pritožbo je presojalo z vidika 43. člena Ustave, ki ureja volilno pravico. Volilna pravica je temeljna politična pravica in je osrednjega pomena za demokratično državo. Je bistvenega pomena za vzpostavitev in delovanje učinkovite demokracije, ki temelji na vladavini prava. Uresničevanje volilne pravice, zlasti pa posegi vanjo, morajo biti v zakonu jasno in določno urejeni. Ustava v 43. členu posebnih omejitev volilne pravice slovenskih državljanov ne določa. Omejitve pasivne volilne pravice za volitve v Državni zbor dopušča drugi odstavek 82. člena Ustave, po katerem zakon določa, kdo ne sme biti izvoljen za poslanca Državnega zbora.

Izpodbijani sklep Državnega zbora je temeljil na stališču, da lahko poslancu predčasno preneha mandat tudi v primeru, če je pravnomočna kazenska obsodba obstajala že pred potrditvijo mandata poslanca in celo pred potrditvijo njegove kandidature. Pri presoji, ali je Državni zbor kršil pritožnikovo pravico do izvrševanja že pridobljenega poslanskega mandata, je Ustavno sodišče upoštevalo drugi odstavek 82. člena Ustave, ki dopušča možnost, da zakon določi, kdo sploh ne sme biti izvoljen za poslanca (t. i. neizvoljivost). Ustava torej izrecno pooblašča zakonodajalca, da sme pogoje neizvoljivosti predpisati z zakonom (t. i. zakonski pridržek). Ker Državni zbor vprašanja neizvoljivosti nikoli ni zakonsko uredil, ne more zakonske določbe, ki sicer nesporno ureja predčasno prenehanje poslanskega mandata iz razlogov, ki so nastali šele med izvrševanjem mandata, z razlago pomensko raztegniti tako, da bi dopuščala prenehanje mandata tudi iz razlogov, ki so nastali že v postopku kandidiranja. Taka razlaga bi pomenila prikrito vpeljavo pravil, ki dejansko učinkujejo kot neizvoljivost. Neizvoljivost pa je tako pomemben institut volilnega prava in je tudi sam po sebi tako hud poseg v pasivno volilno pravico, da bi moral biti izrecno in nedvoumno zakonsko urejen. Glede na to je Ustavno sodišče izpodbijani sklep Državnega zbora odpravilo in je pritožnik lahko nadaljeval z izvrševanjem poslanskega mandata.

1.2.10. Sprejem poslovno nesposobnih oseb v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda

V zadevi št. U-I-294/12 (odločba z dne 10. 6. 2015, Uradni list RS, št. 46/15) je Ustavno sodišče odločalo o zahtevi Varuha človekovih pravic, ki je izpodbijal drugi in tretji odstavek 74. člena Zakona o duševnem zdravju, in sicer v delu, ki je urejal postopek sprejema osebe, ki ji je bila odvzeta poslovna sposobnost, v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda. Poglavitni očitke Varuha je bil, da zakon osebi z odvzeto poslovno sposobnostjo v primeru sprejema v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda s privolitvijo njenega zakonitega zastopnika ne zagotavlja sodnega varstva in ji sploh ne omogoča sodelovanja v postopku sprejema v varovani oddelek.

Po Zakonu o duševnem zdravju je obravnava oseb v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda ena izmed oblik pomoči osebam s težavami v duševnem zdravju, katerih (psihiatrično) zdravljenje je zaključeno oziroma pri katerih ne obstaja več potreba po akutnem bolnišničnem zdravljenju, njihove potrebe pa narekujejo stalno oskrbo in varstvo, saj same, s pomočjo družinskega pomočnika ali s pomočjo svojcev niso sposobne skrbeti za svoje življenjske potrebe, zaradi česar je lahko ogroženo njihovo zdravje, morebiti celo življenje. Če so izpolnjeni vsebinski zakonski pogoji, se oseba sprejme v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda z njeno privolitvijo ali brez nje. Sprejem v varovani oddelek brez privolitve je dopusten le na podlagi sklepa sodišča, po posebnem postopku, v katerem je zagotovljeno sodelovanje osebe.

V primeru, da se oseba v varovani oddelek sprejme z njeno privolitvijo, mora biti ta izraz svobodne volje, ki temelji na razumevanju položaja in je izoblikovana na podlagi primernega pojasnila o naravi in namenu obravnave. Privolitev mora biti pisna, oseba, ki je privolila v sprejem v varovani oddelek, pa lahko kadarkoli privolitev prekliče in zahteva, da se jo odpusti iz varovanega oddelka.

V tem primeru je Varuh izpodbijal ureditev, ki je določala, da za osebo, ki ji je bila odvzeta poslovna sposobnost, da privolitev za sprejem v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda njen zakoniti zastopnik. Ta lahko zahteva tudi odpust varovanca, tako da prekliče svojo privolitev. Zakoniti zastopnik je na ta način nadomestil voljo osebe, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost. Štelo se je, da se oseba zdravi oziroma oskrbuje v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda prostovoljno.

Pri svoji presoji je Ustavno sodišče izhajalo iz tega, da izpodbijani ukrep posega v pravico teh oseb do osebne svobode iz prvega odstavka 19. člena Ustave. Drugi odstavek 19. člena Ustave določa, da se nikomur ne sme vzeti prostost, razen v primerih in po postopku, ki ga določa zakon. Poseg v pravico do osebne svobode je torej dopusten le v zakonsko določenih primerih in po zakonsko določenem postopku odvzema prostosti. Pri urejanju teh vprašanj pa mora zakonodajalec upoštevati tudi druge določbe Ustave, zlasti tiste, ki urejajo ustavna procesna jamstva (22., 23. in 25. člen Ustave).

Pravica do enakega varstva pravic iz 22. člena Ustave oziroma iz nje izvirajoča procesna jamstva morajo biti zagotovljena v vseh postopkih odločanja o pravicah, dolžnostih in pravnih interesih posameznikov. Njen neposredni in najpomembnejši izraz je pravica do izjave. Ta zagotavlja, da bo vsakomur omogočeno priti do besede v postopku, ki zadeva njegove pravice in interese, in tako preprečuje, da bi človek postal le predmet postopka. Postopek sprejema v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda osebi, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost, ni dal pravice do izjave oziroma ji ni dal nikakršne možnosti, da bi lahko sodelovala v postopku odvzema njene prostosti. To je bila posledica napačne domneve, da oseba, ki nima poslovne sposobnosti, tudi ni sposobna privoliti v medicinski poseg oziroma drug podoben ukrep ali ga zavrniti. Ustavno sodišče je zavzelo stališče, da zgolj lastnost osebe, da ji je odvzeta poslovna sposobnost, ne more pomeniti, da oseba ni sposobna razumeti pomena in posledic svoje odločitve na drugih področjih, ki za veljavnost njenih odločitev ne zahtevajo poslovne sposobnosti. Na eni strani lahko v medicinski ali podoben poseg privoli tudi oseba, ki ji je bila zaradi težav v duševnem zdravju odvzeta poslovna sposobnost, na drugi strani pa v medicinski poseg ne more veljavno privoliti oseba, čeprav ji poslovna sposobnost ni bila odvzeta. Zaradi domneve, da je oseba, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost, tudi nesposobna privoliti v zdravljenje in oskrbo v varovanem oddelku, je bil vzpostavljen mehanizem, ki je v celoti onemogočal oceno, ali je oseba privolitveno oziroma zavrnitveno sposobna, s tem pa posledično preprečeval njeno vključitev v postopek odvzema njene prostosti. Ustavno sodišče je poudarilo, da je prostost tako pomembna vrednota, da mora biti njen odvzem posledica odločitve v poštenem postopku. Pošten postopek, ko gre za osebe z duševnimi motnjami in zato lahko tudi s težavami pri izvrševanju svoje (svobodne) volje, pa je le tak, ki jim kljub temu omogoča čim bolj celovito in popolno sodelovanje v postopku in s tem tudi izvrševanje njihovih človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Ker ureditev v Zakonu o duševnem zdravju ni izpolnjevala zahtev, ki glede postopka za odvzem prostosti izhajajo iz drugega odstavka 19. člena in 22. člena Ustave, jo je Ustavno sodišče razveljavilo.

1.2.11. Kolizija hipoteke in preživninskih terjatev v postopku izvršbe na nepremičnino

V zadevi št. U-I-47/15 (odločba z dne 24. 9. 2015, Uradni list RS, št. 76/15) je Ustavno sodišče na zahtevo Okrajnega sodišča v Mariboru odločalo o ustavnosti 3. točke prvega odstavka 197. člena Zakona o izvršbi in zavarovanju. Ta določba je v izvršilnem postopku s prodajo nepremičnine priznavala preživninskim terjatvam neomejeno pravico do prednostnega poplačila iz izkupička za nepremičnino. Sodišče je menilo, da je taka ureditev protiustavna, kolikor imajo pred hipoteko prednost do poplačila tudi preživninske terjatve, ki so zapadle prej kot v zadnjem letu od izdaje sklepa o izročitvi nepremičnine. Ustavno sodišče je te očitke presojalo z vidika 33. člena Ustave (lastninska pravica), vendar samo, kolikor pravica do prednostnega poplačila preživninskih terjatev velja neomejeno, torej tudi za terjatve, zapadle več kot eno leto pred izročitvijo nepremičnine kupcu.

Pravica do zasebne lastnine iz 33. člena Ustave varuje človekovo svobodo na premoženjskem področju. Po ustaljeni ustavnosodni presoji človekova pravica do zasebne lastnine varuje tudi terjatve, torej premoženjske pravice upnika v razmerju do dolžnika, ki naj opravi določeno izpolnitev. Na eni strani je Ustavno sodišče v tej zadevi kot izhodišče sprejelo stališče, da sta tudi pogodbeni hipoteka, torej stvarna pravica do prednostnega poplačila zavarovane terjatve iz vrednosti zastavljene nepremičnine, in z njo povezana zavarovana denarna terjatev s 33. členom Ustave zavarovana premoženjska celota. V izvršilnem postopku ti upravičeni ustrežata pojmu judikatne terjatve. Na drugi strani je Ustavno sodišče sprejelo, da je tudi pravica do zakonite preživnine, ki v izvršbi na nepremičnine konkurira imetnikom pogodbenih hipotek, judikatna terjatev in izraz človekove pravice do zasebne lastnine iz 33. člena Ustave. Oba konkurirajoča pravna položaja zasebnega prava (hipotekarnih upnikov in preživninskih upravičencev) sta torej ustavno varovana. Vendar pa je načelo prednosti pri poplačilu del samega bistva pogodbene hipoteke kot ustavno varovane prednostne poplačilne pravice stvarnega prava.

Upoštevajoč ta izhodišča je Ustavno sodišče moralo v skladu z načelom sorazmernosti opraviti tehtanje, ali koristi preživninskih upravičencev pomenijo prekomeren poseg v prednostne pravice hipotekarnih upnikov. V skladu z izpodbijano ureditvijo so morali hipotekarni upniki prepustiti prednost pri poplačilu vsem preživninskim upravičencem glede vseh obrokov neplačanih preživnin, torej neomejeno. Država je s tako ureditvijo hipotekarnim upnikom (v primerih, ko pride do nepremičninske izvršbe proti preživninskemu zavezancu) naložila ekonomsko breme neplačanih zakonitih preživnin. To breme pa je celo v povprečju relativno večje od bremena neplačanih preživnin, ki ga prevzema država prek Javnega jamstvenega, preživninskega in invalidskega sklada Republike Slovenije (v nadaljevanju Sklad), saj se nadomestila Sklada ne približajo višini povprečne slovenske preživnine, pri čemer Sklad za nameček ne krije neplačanih preživnin vseh preživninskih upravičencev (kot hipotekarni upniki), pač pa le otrok. Pri tehtanju sorazmernosti ureditve je Ustavno sodišče upoštevalo, da zakonite preživnine v slovenskem pravu, če to omogočajo dohodki zavezanca, praviloma ne pomenijo le zagotavljanja najosnovnejšega preživetja ali temeljnih življenjskih potreb, pač pa v veliki meri zasledujejo kontinuiteto življenjskega standarda preživninskega upravičenca po nekem prelomnem dogodku v njegovem življenju (razveza zakonske zveze, prenehanje skupnega življenja staršev, starostna oslabeledlost in izguba pridobitne sposobnosti, itd.). Zakonite preživnine – in skupaj z njimi obseg prednosti preživninskih upravičencev pred hipotekarnimi upniki v nepremičninski izvršbi – so lahko v določenih primerih visoke, zakonodajalec pa navedene

prednosti po obsegu ni omejil. To je po mnenju Ustavnega sodišča pomenilo, da je bilo celotno breme varovanja vrednot, za katere mora poskrbeti predvsem država, če posamezniki te skrbi ne zmorejo sami, preloženo na hipotekarne upnike. Pri tem se niti ni upoštevalo, ali bi se preživninski upravičenci lahko poplačali iz morebitnega drugega dolžnikovega premoženja. Preživninske terjatve namreč niso v neposredni povezavi z nepremičnino, hipoteka pa nedvomno je. Ustavno sodišče je zato odločilo, da nalaganje bremena poplačila vseh zapadlih preživninskih terjatev, med drugim brez vsake časovne omejitve, pomeni nesorazmerno težak poseg v pravice hipotekarnih upnikov na posamezni nepremičnini. Zaradi nedopustnega posega v pravico do zasebne lastnine (33. člen Ustave) hipotekarnih upnikov, je Ustavno sodišče izpodbijano ureditev razveljavilo. Prednost pri poplačilu so ohranile samo zakonite preživnine, zapadle znotraj enega leta pred izdajo sklepa o izročitvi nepremičnine kupcu.

1.2.12. Dopustnost zakonodajnega referendumu

O ZAKONU, KI ODPRAVLJA PROTIUSTAVNOST

Ustavno sodišče je v zadevi št. U-II-1/15 (odločba z dne 28. 9. 2015, Uradni list RS, št. 80/15) odločalo v sporu o dopustnosti naknadnega zakonodajnega referendumu o Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. S tem zakonom, ki ga je Državni zbor sprejel 3. 3. 2015, se je spremenila opredelitev zakonske zveze, ki naj več ne bi bila omejena na osebi različnih spolov, moškega in ženske, temveč bi jo lahko sklenili dve osebi ne glede na spol. S takim pristopom naj bi Državni zbor z eno potezo odpravil vsa razlikovanja v pravnem sistemu, ki so temeljila na spolu oziroma spolni usmerjenosti. O tem zakonu je skupina volivcev zahtevala zakonodajni referendum, vendar je Državni zbor s sklepom razpis referendumu zavrnil, ker naj bi šlo za zakon iz četrte alineje drugega odstavka 90. člena Ustave, po kateri referendumu ni dopustno razpisati o zakonih, ki odpravljajo protiustavnost na področju človekovih pravic in temeljnih svoboščin ali drugo protiustavnost. Sklep Državnega zbora so predlagatelji referendumu izpodbijali pred Ustavnim sodiščem.

V tej zadevi Ustavno sodišče ni presojalo ustavne skladnosti (še) veljavnega Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih kot tudi ne ustavne skladnosti nove zakonske ureditve, o kateri naj bi se izvedel referendum. Ustavno sodišče je v tem postopku razsojalo samo o sporu med Državnim zborom in predlagateljem referendumu, in sicer glede vprašanja, ali je referendum o zakonu dopusten. Glede na novo ustavno ureditev zakonodajnega referendumu, ki je bila uvedena leta 2013, je Ustavno sodišče moralo presoditi, ali gre za položaj iz četrte alineje drugega odstavka 90. člena Ustave, torej ali je Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih zakon, s katerim je zakonodajalec odpravil protiustavnost na področju človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Pri tem se je kot ključno postavilo vprašanje, na kakšno protiustavnost se ta določba Ustave nanaša oziroma kdo je tisti, ki lahko to protiustavnost ugotovi.

V sistemu delitve oblasti (in na podlagi prvega odstavka 160. člena Ustave) je Ustavno sodišče tisto, ki mu je zaupano dokončno in avtoritativno ugotavljanje protiustavnosti in zakonitosti predpisov drugih vej oblasti. Zato je besedilo četrte alineje drugega odstavka 90. člena Ustave, ki govori o odpravi protiustavnosti, Ustavno sodišče razložilo tako, da referendumu ni dopustno razpisati le o zakonih, ki odpravljajo tisto protiustavnost, ki jo je predhodno v svojih odločbah že ugotovilo Ustavno sodišče (poleg tega pa še o zakonih, ki odpravljajo kršitev človekove pravice, ugotovljeno s sodbo Evropskega sodišča za človekove pravice).

To ne pomeni, da Državni zbor ne sme po lastni presoji spreminjati zakonskih ureditev, za katere oceni, da niso v skladu z Ustavo. Pri opravljanju zakonodajne funkcije je vezan le na Ustavo in v tem okviru sam presoja, katere zadeve bo uredil z zakonom in kako. Vendar pa obstoj zakonodajnega referenduma nujno pomeni, da predstavniško telo ni izključni zakonodajalec, ampak je to tudi ljudstvo. Pristojnost obeh nosilcev zakonodajne oblasti je omejena, ko gre za izvrševanje odločb Ustavnega sodišča in sodb Evropskega sodišča za človekove pravice. Ustava in odločbe Ustavnega sodišča ter sodbe Evropskega sodišča za človekove pravice ne zavezujejo samo Državnega zbora kot zakonodajalca, temveč tudi državljane, kadar oblast izvršujejo neposredno z odločanjem o posameznem zakonu na referendumu. V drugih primerih, ko Državni zbor po lastni presoji odpravlja domnevno protiustavnost na področju človekovih pravic ali temeljnih svoboščin, pa volja predstavniškega telesa ne more prevladati nad pravico ljudstva, da izvršuje zakonodajno funkcijo neposredno z glasovanjem na referendumu. Glede možnosti, da bi na podlagi volje ljudstva stopile v veljavo domnevno protiustavne zakonske rešitve, Ustava določa drug učinkovit mehanizem, prek katerega se lahko take rešitve izločijo iz pravnega reda – z odločitvijo Ustavnega sodišča v postopku za oceno ustavnosti predpisa.

Po stališču Ustavnega sodišča pa četrte alineje drugega odstavka 90. člena Ustave tudi ni mogoče razlagati tako, da referendum ni dopustno razpisati v primerih, ko Državni zbor sprejme zakonsko ureditev, s katero posredno, prek refleksnih učinkov na druga pravna področja, odpravlja protiustavnost, ki jo je že ugotovilo Ustavno sodišče. V takih primerih gre namreč za urejanje vprašanj, ki z ugotovljeno protiustavnostjo niso v neposredni zvezi. Državni zbor sicer sme avtonomno izbrati način, kako in v katerem zakonu bo odpravil protiustavnost, ki jo je ugotovilo Ustavno sodišče, vendar če to stori na posreden način, tako da spremeni ureditev, glede katere protiustavnost ni bila ugotovljena, to ne more biti razlog za prepoved referenduma. Z novo opredelitvijo zakonske zveze je zakonodajalec sicer posredno odpravil tudi protiustavnost, ki jo je ugotovilo Ustavno sodišče v odločbi št. U-I-425/06 z dne 2. 7. 2009 (dedovanje istospolnih partnerjev), vendar je poleg tega posegel tudi v večje število področnih zakonov (šlo naj bi za okoli 70 zakonov). Pri takem zakonodajnem pristopu torej ni šlo za neposredno odpravo že ugotovljene protiustavnosti, temveč za ureditev nečesa, kar je močno presegalo tisto, kar je nalagala omenjena odločba Ustavnega sodišča. Ustavno sodišče namreč nikoli ni ugotovilo protiustavnosti veljavne opredelitve zakonske zveze in pogojev za njeno sklenitev.

Na podlagi navedenega je Ustavno sodišče presodilo, da Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, katerega predmet urejanja je opredelitev zakonske zveze, ni zakon, pri katerem bi šlo za položaj iz četrte alineje drugega odstavka 90. člena Ustave. Zato je izpodbijani sklep Državnega zbora razveljavilo, s čimer je posledično omogočilo razpis in izvedbo zakonodajnega referenduma.

O ZAKONU S PODROČJA VARNOSTI

V zadevi št. U-II-2/15 (odločba z dne 3. 12. 2015, Uradni list RS, št. 98/15) je Ustavno sodišče odločalo v sporu o dopustnosti naknadnega zakonodajnega referenduma o Zakonu o dopolnitvi Zakona o obrambi, s katerim je Državni zbor določil nova izjemna pooblastila vojske. Volivci so vložili pobudo za razpis naknadnega referenduma o tem zakonu. Državni zbor je razpis zakonodajnega referenduma s sklepom zavrnil, ker je ugotovil, da se pobuda za razpis referenduma nanaša na zakon, glede katerega skladno s prvo alinejo drugega odstavka 90. člena Ustave razpis referenduma ni dopusten. Pobudnica referenduma je pred Ustavnim sodiščem sprožila spor o dopustnosti referenduma o uveljavitvi novele Zakona o obrambi.

Zakonodajni referendum kot obliko neposredne demokracije ureja Ustava v 90. členu. Državni zbor razpiše referendum o uveljavitvi zakona, če to zahteva najmanj štirideset tisoč volivcev, vendar pa referenduma ni dopustno razpisati, med drugim, o zakonih o nujnih ukrepih za zagotovitev obrambe države, varnosti ali odprave posledic naravnih nesreč (prva alineja drugega odstavka 90. člena Ustave). Z novelo Zakona o obrambi je Državni zbor omogočil, da vojska, pod določenimi pogoji in po posebnem postopku, pridobi dodatna izjemna pooblastila pri varovanju državne meje, ki jih izvaja skupaj s policijo. Potrebo po takem zakonu je Državni zbor utemeljil z aktualno begunsko in migrantsko krizo. Številčnost in raznolikost oseb, ki kot begunci in migranti vstopajo na ozemlje države, naj bi povzročali izjemnost razmer. Šlo naj bi torej za zakon o nujnih ukrepih za zagotovitev varnosti, glede katerega v smislu prve alineje drugega odstavka 90. člena Ustave zakonodajni referendum ni dopusten.

Pooblastila, ki jih pripadniki Slovenske vojske skupaj s policijo izjemoma lahko izvajajo pri širšem varovanju državne meje, so: opozarjanje, napotovanje, začasno omejevanje gibanja oseb ter sodelovanje pri obvladovanju skupin in množic. Po vsebini gre za pooblastila, ki so v bistvenem podobna policijskim pooblastilom. Glede na to je Ustavno sodišče ugotovilo, da očitno gre za zakon s področja varnosti. Sprememba Zakona o obrambi je torej ustvarila zakonsko podlago za sprejetje ukrepov, za katere Državni zbor ocenjuje, da utegnejo biti glede na obstoječe okoliščine pri nadzoru državne meje že v kratkem času nujni. Ustavno sodišče je poudarilo, da je za ugotovitev tveganj in ogrožanja (nacionalne) varnosti in s tem povezanih elementov nujnosti ukrepov pristojen Državni zbor, Ustavno sodišče pa lahko ocenjuje le, ali so njegove ugotovitve in utemeljitve nujnosti ukrepov razumne.

Ključno vprašanje v tej zadevi je torej bilo, ali je Državni zbor razumno utemeljil nujnost ukrepov, ki jih je omogočil z Zakonom o obrambi. Državni zbor se je pri izkazovanju nujnosti ukrepov opiral na podatke o številu oseb, ki dnevno vstopajo v Republiko Slovenijo. Obvladovanje tolikšnega števila beguncev in migrantov pomeni po oceni Državnega zbora nadpovprečen napor pri usmerjanju vstopajočih oseb zaradi izvrševanja potrebnih upravnih nalog v zvezi s postopki, ki jih zahtevata varovanje Schengenske meje in kontrolirano usmerjanje njihovega nadaljnjega gibanja prek našega ozemlja vse do njihovega izstopa iz države. Številčnost in raznolikost skupin beguncev in migrantov, ki vstopajo in prečkajo ozemlje države, in premajhno število slovenskih policistov, ki morajo zagotavljati varnost v teh izjemnih razmerah, naj bi po oceni Državnega zbora terjali nujno ukrepanje za zagotovitev varnosti.

Ustavno sodišče glede na navedene okoliščine ni podvomilo o razumnosti ocene Državnega zbora, da se uporaba ukrepov, ki jih omogoča Zakon o obrambi, lahko že v kratkem izkaže za nujno za zagotovitev varnosti. Take ocene tudi pobudnica referenduma s svojimi splošnimi navedbami ni izpodbila. Ustavno sodišče je zato ugotovilo, da izpodbijani sklep Državnega zbora ni v neskladju z Ustavo, kar je posledično pomenilo, da se zakonodajni referendum ni smel izvesti.

1.2.13. Dedovanje terjatve za nepremoženjsko škodo

V zadevi št. U-I-88/15, Up-684/12 (odločba z dne 15. 10. 2015, Uradni list RS, št. 82/15) je Ustavno sodišče odločalo o vprašanju, kdaj se deduje terjatev za nepremoženjsko škodo. V pravnem postopku je sodišče prve stopnje naložilo toženi stranki (Republiki Sloveniji), da tožniku plača določeno odškodnino za nepremoženjsko škodo. Zoper sodbo se je tožena stranka pritožila, med pritožbenim postopkom pa je tožnik umrl. Višje sodišče je presodilo, da njegova smrt v

pritožbenem postopku na odločitev nima vpliva. Tožnik je bil namreč v času zadnje glavne obravnave še živ, sodišče prve stopnje pa je o odškodnini za nepremoženjsko škodo odločilo na podlagi okoliščin, ki so bile podane ob zaključku glavne obravnave. Vrhovno sodišče se s tem ni strinjalo. Glede na 204. člen takrat veljavnega Zakona o obligacijskih razmerjih je odločilo, da terjatev za nepremoženjsko škodo svojo osebno naravo izgubi šele s pravnomočno sodbo (ali pisnim sporazumom). To pomeni, da terjatev v trenutku smrti tožnika – med pritožbenim postopkom – na dediče ni mogla preiti in je ugasnila, posledično pa dediči tudi niso mogli vstopiti v procesni položaj zapustnika. Zober odločitev Vrhovnega sodišča so dediči tožnika vložili ustavno pritožbo. Ustavno sodišče pa je po načelu koneksitete sklenilo tudi, da po uradni dolžnosti začne postopek za oceno ustavnosti 204. člena Zakona o obligacijskih razmerjih.

Ustavno sodišče je presojo ustavnosti zakona opravilo z vidika splošnega načela enakosti (drugi odstavek 14. člena Ustave), ki zahteva, da je treba bistveno enaka dejanska stanja obravnavati enako. Če se taka stanja obravnavajo različno, pa mora za razlikovanje obstajati razumen razlog, ki izhaja iz narave stvari. Ustavno sodišče je ugotovilo, da zakonska ureditev, po kateri je terjatev za povračilo nepremoženjske škode vezana na trenutek pravnomočnosti sodbe, s katero je oškodovancu prisojena denarna odškodnina, lahko pripelje do razlikovanja med položaji dedičev glede na okoliščino trajanja sodnega postopka. Čeprav sta namreč dva oškodovanca izrazila voljo (bodisi že z izvensodnim dejanjem bodisi z vložitvijo tožbe), da glede sicer strogo osebne škode uveljavljata zahtevek za plačilo denarne odškodnine za nepremoženjsko škodo v istem trenutku, in čeprav je tudi škoda morda nastala istočasno, bo lahko prišlo do razlikovanja položaja dedičev glede na okoliščino, ali je oškodovanec umrl že med pravdo ali šele po pravnomočnosti sodbe, s katero je prisojena odškodnina.

Iz Ustave sicer ne izhaja, da je razlikovanje med pravnim položajem določenih oseb glede na trenutek, kdaj je v njihovi zadevi prišlo do pravnomočne sodbe, splošno ustavno nedopustno. Vendar pa je treba upoštevati posebnost obravnavanega položaja oziroma naravo nepremoženjske škode. Škode, ki se izraža v trpljenju oškodovanca, ni mogoče neposredno odpraviti z vrnitvijo v prejšnje stanje, zato za nepremoženjsko škodo sodišče prisodi pravično denarno odškodnino. Namen odškodnine je v tem primeru zadoščenje. Nepremoženjska škoda je strogo osebne narave, vendar pa se odškodnina, do katere ima oškodovanec pravico, izraža v premoženjski vrednosti. Vprašanje torej je, kdaj se odškodninska terjatev pri omenjenih strogo osebnih škodah v zadostni meri materializira, tako da jo je mogoče šteti za premoženjsko – s tem pa tudi podedljivo – vrednost. Ker gre za osebno škodo, je za sklep o bistveni enakosti položajev treba upoštevati okoliščine, ki se nanašajo na oškodovanca. Za oceno enakosti položajev glede vprašanja, ali se strogo osebna terjatev pretvori v premoženjsko vrednost (in s tem postane podedljiva), so upoštevne okoliščine, ki izvirajo iz voljnega ravnanja oškodovanca. To velja tako za primerjavo položaja oškodovancev kot tudi v primeru, če je zaradi smrti oškodovanca treba primerjati položaj njihovih dedičev. Če pride do smrti oškodovanca, so za presojo enakosti položajev dedičev bistvene okoliščine glede tega, kdaj je zapustnik utrpel nepremoženjsko škodo in kdaj je na ustrezen način izrazil voljo, da zadoščenje dobi v obliki denarne odškodnine.

Glede na navedeno je Ustavno sodišče štelo, da so dediči oškodovancev, ki so v istem času utrpeli nepremoženjsko škodo in v istem času tudi izrazili voljo, da za utrpeljeno škodo dobijo zadoščenje v obliki denarne odškodnine, v bistveno enakem položaju. Zakonska ureditev, ki podedljivost terjatev za plačilo nepremoženjske škode veže na trenutek pravnomočnosti sodbe, s katero je oškodovancu prisojena denarna odškodnina, zato enake položaje obravnava neenako. Ustavno sodišče je moralo oceniti še, ali je za to razlikovanje obstajal razumen in iz narave stvari izhajajoč razlog. V zvezi s tem je ugotovilo, da je ureditev lahko povzročila, da je

obravnavanje dedičev oškodovancev, ki so bili vsi v izhodišču v enakem položaju (z vložitvijo tožbe so izrazili voljo, da zaradi nepremoženjske škode dobijo pravično denarno odškodnino), nato odvisno od dogodkov in ravnanj, ki so povsem ali vsaj pretežno izvzeti tudi iz sfere samega oškodovanca. Trajanje sodnih postopkov je pogosto odvisno od okoliščin, na katere stranka ne more vplivati. Še bolj problematično pa je bilo, da je bila podedljivost terjatev za povračilo nepremoženjske škode še najbolj odvisna od ravnanj nasprotne stranke, torej zavezanca oziroma povzročitelja škode. Za takšno ureditev ni mogoče reči, da pomeni razumno in iz narave stvari izhajajoče neenako obravnavanje enakih položajev. Ustavno sodišče je zato odločilo, da je bila zakonska ureditev v neskladju z načelom enakosti iz drugega odstavka 14. člena Ustave. Ob tem je nakazalo, da bi bilo treba podedljivost terjatev za nepremoženjsko škodo vezati na trenutek, ko je oškodovanec navzven in nedvomno izrazil voljo, da mu povzročitelj dolguje določen denarni znesek kot odškodnino za pretrpljeno nepremoženjsko škodo, ali ko je za uveljavitev tega zahtevka vložil tožbo. Ustavno sodišče je posledično ugodilo tudi ustavni pritožbi in zadevo vrnilo Vrhovnemu sodišču v ponovno odločanje.

1.2.14 Izpodbijanje očetovstva otroka

V zadevi št. U-I-251/14 (odločba z dne 21. 10. 2015, Uradni list RS, št. 82/15) je Ustavno sodišče presojalo ustavnost drugega odstavka 96. člena Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ki je pravico moža, da sodno izpodbija očetovstvo otroka, ker misli, da ni njegov oče, časovno omejl s prekluzivnim rokom za vložitev tožbe, ki se izteče pet let po rojstvu otroka. Pobudnik je zatrjeval, da zaradi poteka roka ne more izpodbijati očetovstva hčerke, kar naj bi bil nesorazmeren poseg v njegovo pravico do osebnega dostojanstva in varnosti (34. člen Ustave) in v pravico do varstva pravic zasebnosti in osebnostnih pravic (35. člen Ustave). Za pobudnika pa ni bil sporen drug (subjektivni) rok, v katerem lahko domnevni oče izpodbija očetovstvo – tožbo mora vložiti v enem letu od tedaj, ko je izvedel za okoliščine, ki vzbujajo dvom, ali je otrok njegov.

V tej zadevi je Ustavno sodišče sprejelo stališče, da 35. člen Ustave varuje tudi osebnostno pravico domnevnih očetov, da imajo možnost doseči, da se v sodnem postopku ugotovi, da njihovo pravno priznано (formalno) očetovstvo ni v skladu z dejanskim biološkim izvorom otroka in da posledično to pravno razmerje preneha. Poznavanje dejstev glede dejanskega obstoja ali neobstoja domnevanega biološkega starševstva je odločilnega pomena za razvoj posameznikove osebnosti. Gre za element, ki je ključen za predstavo posameznika o samem sebi. Dvom posameznika o tem, ali so formalno njegovi otroci tudi res njegovi otroci, ali je z njimi sploh sorodstveno oziroma genetsko povezan, lahko pomeni hudo psihološko breme in negotovost. Obstoj dvoma o pravilnosti očetovstva lahko za domnevnega očeta pomeni tudi težave v socialnih odnosih, kar vzbuja občutke ponižanja ter pomembno vpliva na njegov ugled in dobro ime. Pravilnost dejanske podlage ključnih osebnih pravnih razmerij – zlasti na področju starševstva – je eden odločilnih elementov identitete človeka kot socialnega bitja. Poleg tega ima pravno priznано očetovstvo za očeta pomembne pravne posledice tako na nepremoženjskem kot na premoženjskem področju. Gre za problematiko obstoja vzajemnih pravic in obveznosti med starši in otrokom.

Ustavno sodišče je ocenilo, da je zagotovitev trajnosti, stabilnosti in nespremenljivosti starševskih razmerij in varstvo interesov otroka sicer ustavno dopusten in legitimen razlog za izpodbijano zakonsko ureditev. Vendar je odločilo, da se ukrep prekluzivnega roka za izpodbijanje očetovstva kaže kot prekomeren poseg v osebnostno pravico iz 35. člena Ustave. Petletni prekluzivni rok za vložitev tožbe za izpodbijanje očetovstva je bil po mnenju Ustavnega sodišča

pretrd, nefleksibilen, rigiden, teči je začel od objektivno določenega trenutka v času (rojstvo otroka) in se je lahko iztekel tudi v času, ko domnevni oče ne ve – in mu glede nevednosti pogosto tudi ni mogoče očitati neskrbnosti – da otrok, ki velja za njegovega, dejansko v biološkem smislu ni njegov.

Ustavno sodišče je presodilo, da je poseg v osebno pravico domnevnih očetov, da se lahko v sodnem postopku ugotovi, da njihovo formalno očetovstvo ni v skladu z dejanskim biološkim izvorom otroka, in da se pravno razmerje z domnevnim otrokom ukine (35. člen Ustave), prekomeren. Nedopusten je način določitve objektivnega prekluzivnega roka za vložitev tožbe za izpodbijanje očetovstva, ker nesorazmerno omejuje pravico domnevnega očeta, da uskladi pravno stanje starševstva z biološko realnostjo; teža posledic ocenjevanega posega pa ni sorazmerna koristim, ki jih izpodbijana zakonska ureditev prinaša. Protiustavno je, da domnevni oče ne more več izpodbijati očetovstva, čeprav subjektivni rok enega leta od tedaj, ko je izvedel za okoliščine, ki vzbujajo dvom, ali je otrok njegov, še ni potekel, potekel pa je rok petih let po rojstvu otroka. Glede na to je Ustavno sodišče drugi odstavek 96. člena Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih delno razveljavilo.

1.2.15. Pravica do zaslišanja izvedenca kot obremenilne priče

V zadevi št. Up-657/13 (odločba z dne 12. 11. 2015, Uradni list RS, št. 91/15) je Ustavno sodišče odločalo o ustavni pritožbi pritožnika, ki je bil s pravnomočno sodbo spoznan za krivega storitve dveh kaznivih dejanj povzročitve lahke telesne poškodbe. Okrajno sodišče je na naroku za glavno obravnavo zavrnilo predlog obrambe po zaslišanju izvedenca medicinske stroke, ki naj bi podrobneje pojasnil poškodbe oškodovanca. Po oceni sodišča je bila izvedba tega dokaza glede na sicer izvedeni dokazni postopek nepotrebna, neekonomična in tudi ne bi bistveno prispevala k razjasnitvi stanja stvari. Poleg tega naj bi sodni izvedenec v svojem pisnem izvedenskem mnenju, ki ga je sodišče prebralo s soglasjem strank, odgovoril na vsa materialnopravno upoštevana vprašanja glede teže, vrste in narave telesnih poškodb. Še zlasti naj bi opredelil mehanizem nastanka poškodb pri oškodovancu. Dokaz obrambe naj bi bil zato nepotreben. Višje in Vrhovno sodišče sta odločitev potrdili.

Stališča, s katerimi so sodišča zavrnila zaslišanje izvedenca medicinske stroke, potem ko je bilo ob soglasju strank kazenskega postopka njegovo izvedensko mnenje prebrano na edinem naroku pred prvostopenjskim sodiščem, se nanašajo na pravico pritožnika, da v kazenskem postopku izvaja svojo pravico do obrambe. Bistvo pritožnikovih očitkov je bilo v trditvah, da mu v kazenskem postopku ni bila dana možnost soočenja z izvedencem medicinske stroke, ki je v fazi posameznih preiskovalnih dejanj zanj izdelal obremenilno izvedensko mnenje. Take trditve pritožnika je Ustavno sodišče preizkusilo z vidika pravice do obrambe iz 29. člena Ustave.

Pravico do obrambe obdolženec med drugim izvršuje z zaslišanjem obremenilnih prič. To je samostojni element pravice do obrambe, ki jo varuje 29. člen Ustave. Kadar obdolženec v postopku ni mogel uveljaviti svoje pravice do zaslišanja obremenilnih prič, se obsodilna sodba ne sme izključno ali v odločilni meri opreti na njihove izjave. Pravica do zaslišanja obremenilnih prič je tudi eno od jamstev poštenega postopka oziroma sestavni del zapovedi poštenega sojenja, kot izhaja iz 6. člena Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Poleg prič je v kazenskem pravu tradicionalno prepoznano dokazno sredstvo tudi izvedenec. Ugotovitve, ki jih izvedenec poda v svojem izvidu in mnenju, pomenijo enega izmed dokazov,

ki jih sodišče izvede v kazenskem postopku. Drugače kot priča ima izvedenec v kazenskem postopku zelo aktivno vlogo. Sodišče potrebuje izvedenca zato, da bo na podlagi njegovega strokovnega znanja lahko ugotovilo pravno pomembna, odločilna dejstva, torej tista, ki mu bodo omogočala podati oceno o obstoju kaznivega dejanja. Če ima obdolženec pravico zasliševati obremenilno pričo, mora imeti prav zaradi aktivne vloge sodnega izvedenca še toliko bolj poudarjeno pravico zasliševati avtorja izvedenskega mnenja, ki ga obremenjuje. Obdolženec mora vedno imeti možnost, da ustno zasliši izvedenca, ki je zanj izdelal obremenilno mnenje, da se z njim sooči ter v kontradiktorni razpravi predstavi svoj dvom in izpodbije verodostojnost ugotovitev izvedenca. Pravica obdolženca, da na glavni obravnavi ustno zasliši izvedenca, je samostojni vidik – sestavni del njegove pravice do obrambe iz 29. člena Ustave.

V obravnavanem primeru je Ustavno sodišče ugotovilo, da so sodišča zahtevo pritožnika po neposrednem zaslišanju izvedenca nedopustno pogojevala z oceno, da gre za dodatni dokazni predlog ter da bi moral pritožnik povedati, kaj naj bi izvedenec dodatno pojasnil oziroma na katera vprašanja naj bi odgovoril. Ustavno sodišče je presodilo, da v obravnavanem položaju namreč ni šlo za nov dokaz – za dodatni dokazni predlog –, temveč (le) za nadaljnje izvajanje dokaza z izvedencem. Z vidika obrambe pritožnika je tudi nesprijemljivo dodatno zaslihanje izvedenca pogojevati z zahtevo, naj obramba izkaže ustrezno trditveno breme glede relevantnosti zaslihanja kot pri novih dokaznih predlogih. Odsotnosti možnosti, da bi pritožnik zaslišal izvedenca, tudi ni mogoče za nazaj utemeljiti z oceno, kot je to storilo Vrhovno sodišče, da se pravnomočna sodba ne opira odločilno na izvedensko mnenje. Obdolženec mora vedno imeti možnost, da izvedenca tudi ustno zasliši.

1.2.16. Odvzem roditeljske pravice

Z odločbo št. Up-70/15 z dne 10. 12. 2015 (Uradni list RS, št. 3/16) je Ustavno sodišče odločilo o ustavni pritožbi pritožnice, ki ji je bila s pravnomočno sodno odločbo odvzeta roditeljska pravica za mladoletnega otroka. Sodišča so ugotovila, da pritožnica zaradi duševne bolezni ni sposobna za varstvo in vzgojo mladoletne hčere in da ni verjetno pričakovati, da bi se njeno zdravstveno stanje tako izboljšalo, da bi se lahko mladoletna hči vrnila k njej tako, da bi pritožnica skrbela za njeno varstvo in vzgojo. Pritožnica je sodiščem očitala kršitev pravice do družinskega življenja (53. in 54. člen Ustave in 8. člen Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin). Po njenem mnenju lahko le obstoj izjemnih okoliščin upraviči izrek tako skrajnega ukrepa, kot je odvzem roditeljske pravice. Take izjemne okoliščine pa ne morejo biti *a priori* podane zgolj zaradi obstoja (duševne) bolezni matere, temveč mora biti ugotovljena kontinuirana škoda za otroka. Pritožnica je tudi nasprotovala stališču, da je treba v primerih, ko ni realnih možnosti, da bi starši kdaj v prihodnosti prevzeli skrb za varstvo in vzgojo otroka, otrok pa je zaradi dolgotrajne nadomestne skrbi navezan na rejnike, zagotoviti, da to razmerje postane trajno (s posvojitvijo).

Ustavno sodišče je zadevo presojal zlasti z vidika 54. člena Ustave, ki varuje starševstvo. Skladno s prvim odstavkom tega člena imajo starši pravico in dolžnost vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoje otroke, ta pravica in dolžnost pa se staršem lahko odvzame ali omeji samo iz razlogov, ki jih zaradi varovanja otrokovih koristi določa zakon. Starši so v prvi vrsti upravičeni in dolžni vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoje otroke. Starševska pravica jim je dana v korist otroka. Predpostavlja se, da so jo pripravljene in sposobne uresničevati v korist otroka. Pravica in dolžnost staršev hkrati pomeni pravico otrok, da starši zanje skrbijo in jih vzgajajo. Starševska pravica ima korelat v dolžnosti države, da staršem pomaga pri vzgoji in varstvu otrok. Ta

dolžnost države izhaja iz tretjega odstavka 53. člena Ustave, zlasti pa tudi iz prvega odstavka 56. člena Ustave, ki določa, da uživajo otroci posebno varstvo in skrb. S tem Ustava opozarja na prepletenost starševske skrbi na eni strani in pravic otrok na drugi. Z varovanjem razmerij med starši in otroci je varovana pravica do spoštovanja družinskega življenja staršev in otrok. Na podlagi tretjega odstavka 56. člena Ustave je država dolžna otrokom in mladoletnikom, za katere starši ne skrbijo ali so brez ustrezne družinske oskrbe, zagotoviti posebno varstvo. S posebnim varstvom otroka se uveljavlja pozitiven vidik pravice do spoštovanja družinskega življenja. Kakšne ukrepe bo država za to izbrala, Ustava ne določa, temveč to prepušča zakonski ureditvi.

Skladno s prvim odstavkom 54. člena Ustave je lahko edini legitimni razlog za omejevanje starševske pravice varstvo otrokove koristi. Tehtanje pravic, tudi ko gre za varstvo roditeljske pravice ter drugih ustavnih in konvencijskih pravic staršev, mora biti podrejeno načelu varstva največje koristi otroka. Pojem največje otrokove koristi je nedoločen pravni pojem; njegovo vsebino mora sodišče napolniti ob upoštevanju okoliščin vsakega konkretnega primera. Ključno torej je, da sodišče v vsakem konkretnem primeru posebej presodi, kako otrokovo korist zavarovati na najbolj ustrezen način.

Za presojo te zadeve je bilo bistveno vprašanje, ali je ukrep odvzema roditeljske pravice pritožnici nujen, tj. utemeljen z izjemnimi okoliščinami, ki terjajo, da skrb za varstvo največje otrokove koristi prevlada nad pravicami starša – pritožnice. Sodišča so obstoj takih okoliščin videla v tem, da ni realnih izgledov, da bi lahko pritožnica kdaj prevzela skrb za varstvo in vzgojo otroka in da bi prišlo do ponovne združitve družine. Sodišča so menila, da je treba v primeru, ko ni realne možnosti, da bi starši ponovno prevzeli varstvo in vzgojo otroka, otrok pa je zaradi dolgotrajne nadomestne skrbi navezan na rejnike, zagotoviti, da to razmerje postane trajno. Prav ocena verjetnosti, da se bodo razmere na strani staršev tako izboljšale, da se bodo otroci lahko k njim vrnili in bodo starši lahko nadaljevali z njihovima vzgojo in varstvom, je bila po presoji sodišč ključna za odločitev o tem, kateri ukrep izbrati: ali ukrep odvzema otroka ali ukrep odvzema roditeljske pravice. V primeru, ko je mogoča ponovna združitev oziroma rehabilitacija družine, je primernejši ukrep odvzem otroka staršem. Odvzem roditeljske pravice pa pride v poštev takrat, ko iz okoliščin primera izhaja, da ni nobene možnosti oziroma izgledov, da bi starš še kdaj lahko prevzel skrb za otroka.

Ustavno sodišče je presodilo, da stališče sodišč, da je mogoče koristi mladoletnega otroka v zadostni meri zavarovati le tako, da se mu zagotovita trajna in stabilna nadomestna varstvo in vzgoja, ni kršilo pritožnične pravice iz prvega odstavka 54. člena Ustave. Presoja sodišč je bila utemeljena s skrbjo za zavarovanje največje otrokove koristi. Okoliščine obravnavane zadeve, ki so jih sodišča dovolj izčrpno obrazložila, kažejo na to, da starševska vez med pritožnico in njeno mladoletno hčerjo ni bila nikoli vzpostavljena. Otrok je bil zaradi okoliščin na strani svojih staršev že pri štirih tednih starosti odvzet materi in nameščen v rejniško družino. Družinske vezi so se *de facto* ustvarile med otrokom in njegovima rejnikoma. Tudi stiki, ki so bili izvedeni tekom sodnega postopka, niso pripomogli k vzpostavitvi medsebojne vezi med pritožnico in otrokom. Varstvo največje otrokove koristi je tako terjalo, da navedeno razmerje postane trajno, da bo s tem otroku zagotovljen zdrav duševni in telesni razvoj.

Ustavno sodišče je kot neutemeljen zavrnilo tudi očitke pritožnice o diskriminatorni obravnavi (drugi odstavek 14. člena Ustave). Poudarilo je, da presoja sodišč ni temeljila na stališču, da se pritožnici odvzame roditeljska pravica zaradi njene bolezni, pač pa je bila ključna ugotovitev o njeni trajni nezmožnosti, da bi skrbela za mladoletnega otroka. Glede na navedeno je Ustavno sodišče ustavno pritožbo zavrnilo kot neutemeljeno.

1.3. Spoštovanje odločb Ustavnega sodišča

Ustavno sodišče vsako leto opozarja na spoštovanje tistih svojih odločb, ki so bile izdane na podlagi 48. člena Zakona o Ustavnem sodišču. V primerih, ko Ustavno sodišče presodi, da je zakon ali drug predpis protiustaven ali nezakonit zato, ker določenega vprašanja, ki bi ga moral urediti, ne ureja ali ga ureja na način, ki ne omogoča razveljavitve oziroma odprave, sprejme o tem t. i. ugotovitveno odločbo in zakonodajalcu oziroma drugemu normodajalcu določi rok za odpravo ugotovljene protiustavnosti oziroma nezakonitosti. V skladu z ustavnimi načeli pravne države (2. člen Ustave) in delitve oblasti (drugi odstavek 3. člena Ustave) se mora pristojni normodajalec na ugotovitveno odločbo Ustavnega sodišča odzvati in odpraviti ugotovljene protiustavnosti oziroma nezakonitosti.

Ob koncu leta 2015 ostajajo neizvršene tri odločbe Ustavnega sodišča, s katerimi so bile ugotovljene protiustavnosti zakonskih določb in izvršilnega predpisa. Odprava protiustavnosti v zakonih je v pristojnosti Državnega zbora kot zakonodajalca, na protiustavnost izvršilnega predpisa pa se mora odzvati Vlada. Med neizvršenimi odločbami sta še dve odločbi, na kateri sta se normodajalca le delno odzvala. Pri tem je treba še opozoriti, da je Ustavno sodišče v več odločbah, v katerih je sicer ugotovilo protiustavnosti ali nezakonitosti izpodbijanih predpisov, določilo tudi način izvršitve svojih odločitev in s tem učinkovito zavarovalo ustavne pravice udeležencev v konkretnih postopkih. Če med neizvršenimi odločbami upoštevamo tudi ugotovitvene odločbe, v katerih je Ustavno sodišče določilo način izvršitve svoje odločbe, je neizvršenih odločb več.

Najstarejša delno neizvršena odločitev je iz leta 1998 (odločba št. U-I-301/98 z dne 17. 9. 1998, Uradni list RS, št. 67/98), s katero je bila ugotovljena protiustavnost določbe Zakona o ustanovitvi občin ter o določitvi njihovih območij, ki je določala območje Mestne občine Koper. Z ustanovitvijo občine Ankaran je bila ugotovljena protiustavnost tega zakona v tem delu odpravljena, še vedno pa ostaja odločba Ustavnega sodišča neizvršena glede drugih naselij, povezanih v Mestno občino Koper. Delno neizvršena še vedno ostaja tudi odločba št. U-I-345/02 z dne 14. 11. 2002 (Uradni list RS, št. 105/02), v kateri je Ustavno sodišče ugotovilo neskladje nekaterih občinskih statutow z Zakonom o lokalni samoupravi, ker ti statuti niso določali, da so člani občinskih svetov tudi predstavniki romske skupnosti. Medtem ko so druge občine v svojih statutih že odpravile ugotovljeno nezakonitost, se Občina Grosuplje na odločbo Ustavnega sodišča še ni odzvala.

Leta 2012 sta potekla roka za odpravo protiustavnosti, ugotovljenih v dveh odločbah Ustavnega sodišča, na katera se zakonodajalec še ni ustrezno odzval. V odločbi št. U-I-156/08 z dne 14. 4. 2011 (Uradni list RS, št. 34/11) je Ustavno sodišče ugotovilo, da so zaradi neskladja z načelom določnosti in jasnosti predpisov protiustavne določbe Zakona o visokem šolstvu, ker javna

služba v visokem šolstvu ni opredeljena v zakonu in zato ni jasno, ali je izredni študij del javne službe ali ne. Zakon tudi ni uredil načina financiranja državnih univerz in državnih visokih šol, zlasti ne načina financiranja iz proračuna. Državnim univerzam in državnim visokim šolam tako njihov položaj glede financiranja njihove dejavnosti ni znan oziroma predvidljiv že na podlagi zakona. V odločbi št. U-I-50/11 z dne 23. 6. 2011 (Uradni list RS, št. 55/11) je Ustavno sodišče odločilo, da sta v neskladju z Ustavo Zakon o parlamentarni preiskavi in Poslovnik o parlamentarni preiskavi, ker ne urejata postopkovnega mehanizma, ki bi hitro, objektivno, predvidljivo, zanesljivo in z glavnim namenom zagotovitve integritete pravnega reda zagotavljal zavračanje dokaznih predlogov, ki so očitno zavlačevalni, šikanozni, zlonamerni ali povsem nepovezani s predmetom parlamentarne preiskave. S tem je protiustavno okrnjena učinkovitost parlamentarne preiskave, ki jo zahteva 93. člen Ustave. Leta 2015 je potekel rok za odpravo protiustavnosti Uredbe o kategorizaciji državnih cest, ki jo je Ustavno sodišče ugotovilo v odločbi št. U-I-156/13 z dne 4. 6. 2015 (Uradni list RS, št. 43/15).

V več odločbah je Ustavno sodišče ugotovilo protiustavnosti ali nezakonitosti izpodbijanih predpisov in določilo način izvršitve svojih odločb, s čimer je zavarovalo pravice udeležencev v konkretnih postopkih. Ker je potekel rok za odpravo ugotovljenih protiustavnosti oziroma nezakonitosti, je tudi te odločbe treba šteti za neizvršene.

Že leta 2010 je potekel rok za odpravo ugotovljene protiustavnosti Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti (odločba št. U-I-425/06 z dne 2. 7. 2009, Uradni list RS, št. 55/09), ker za razlike v ureditvi dedovanja med zakonci ter med partnerji registriranih istospolnih skupnosti ni ustavno dopustnega razloga. Leta 2011 je potekel rok za odpravo protiustavnosti Zakona o medijih. Ustavno sodišče je namreč v odločbi št. U-I-95/09, Up-419/09 z dne 21. 10. 2010 (Uradni list RS, št. 90/10) ugotovilo, da zakonska ureditev ne daje subjektivnega roka za uveljavljanje pravice do popravka, temveč kot pravilo določa zgolj objektivni rok. Z odločbo št. U-I-212/10 z dne 14. 3. 2013 (Uradni list RS, št. 31/13) je Ustavno sodišče odločilo, da je ureditev dedovanja po Zakonu o dedovanju v neskladju s prvim odstavkom 14. člena Ustave, ker brez utemeljenega razloga različno obravnava istospolno in raznospolno usmerjene osebe, živeče v stabilni dejanski življenjski skupnosti, v primeru partnerjeve smrti. Leta 2014 je potekel rok za odpravo protiustavnosti, ugotovljene z odločbo št. U-I-249/10 z dne 15. 3. 2012 (Uradni list RS, št. 27/12), ker ureditev Zakona o sistemu plač v javnem sektorju, ki dopušča sklenitev kolektivne pogodbe kljub nasprotovanju katerega od reprezentativnih sindikatov, ki združuje javne uslužbenke, katerih položaj ureja ta kolektivna pogodba, posega v prostovoljnost kot element svobode delovanja sindikatov. Z odločbo št. U-I-134/10 z dne 24. 10. 2013 (Uradni list RS, št. 92/13) pa je Ustavno sodišče ugotovilo, da je Zakon o pravnem postopku v neskladju s pravico do sodnega varstva iz prvega odstavka 23. člena Ustave, ker ne vsebuje posebne ureditve za obravnavo tajnih podatkov, zato se tudi za sodne postopke, ki tečejo v skladu z njim, uporablja njihovi naravi neprilagojeni Zakon o tajnih podatkih. Leta 2015 so potekli roki za odpravo protiustavnosti, ugotovljenih v treh odločbah Ustavnega sodišča, na katere se zakonodajalec še ni ustrezno odzval. V odločbi št. U-I-85/14 z dne 10. 7. 2014 (Uradni list RS, št. 58/14) je Ustavno sodišče ugotovilo protiustavnost Zakona o sodnih taksah, ker obravnava stranke, ki izpolnjujejo pogoje za pridobitev denarne socialne pomoči, a je niso uveljavile, drugače kot stranke, ki izpolnjujejo pogoje za pridobitev denarne socialne pomoči in so njene prejemnice na podlagi odločbe pristojnega organa. Tako prve kot druge stranke so namreč v bistveno enakem socialnem oziroma premoženjskem položaju, ki je odločilna okoliščina glede pravnega urejanja polne taksne oprostitve v zvezi s pravico do učinkovitega dostopa do sodišča. Izpodbijana ureditev je zato v neskladju s splošnim načelom enakosti iz drugega odstavka 14. člena Ustave. Z odločbo št. U-I-94/13 z dne 2. 10. 2014 (Uradni list RS, št. 74/14) je Ustavno so-

dišče ugotovilo, da je Zakon o prekrških, kolikor izključuje pravico do povračila plačane globe tudi v primeru, ko je prišlo do ustavitve postopka o prekršku zaradi zastaranja, v neskladju z domnevo nedolžnosti iz 27. člena Ustave. Izpodbijana zakonska ureditev namreč osebi, zoper katero se je postopek o prekršku ustavil zaradi zastaranja in ki neizpodbitno velja za nedolžno, odreka pravico do povrnitve škode. V odločbi št. U-I-70/12 z dne 21. 3. 2014 (Uradni list RS, št. 24/14) pa je Ustavno sodišče ugotovilo, da je Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih v neskladju z Ustavo, kolikor med javno arhivsko gradivo uvršča tudi gradivo izvajalcev zdravstvene dejavnosti, ki so po tem zakonu opredeljeni kot javnopravne osebe, ki vsebuje osebne podatke o zdravljenju pacientov. Izpodbijana ureditev pomeni poseg v pravico posameznika do varstva osebnih podatkov, določeno v 38. členu Ustave, in pravico do varstva njegove zasebnosti iz 35. člena Ustave, hkrati pa ogroža tudi nedotakljivost osebnega dostojanstva, varovano v 34. členu Ustave.

Med neizvršenimi sta še dve odločbi, na kateri se je zakonodajalec le delno odzval, in sicer odločba št. U-I-7/07, Up-1054/07 z dne 7. 6. 2007 (Uradni list RS, št. 54/07), ki ostaja neizvršena v delu, v katerem je Ustavno sodišče ugotovilo protiustavnost Zakona o volitvah v Državni zbor, ker ne ureja podrobneje načina glasovanja po pošti, in odločba št. U-I-214/09, Up-2988/08 z dne 8. 7. 2010 (Uradni list RS, št. 62/10) v obsegu, ki zadeva protiustavnost Zakona o prispevkih za socialno varnost glede prispevkov za zavarovanje za primer brezposelnosti.

1.4. Mednarodna dejavnost Ustavnega sodišča v letu 2015

Ustavno sodišče Republike Slovenije namenja posebno pozornost mednarodnemu sodelovanju, predvsem izmenjavi izkušenj z drugimi mednarodnimi institucijami za varstvo človekovih pravic. V okviru prizadevanj za krepitev mednarodnega sodelovanja je Ustavno sodišče tudi leta 2015 navezovalo nove in poglobljalo že vzpostavljene stike s tujimi ustavnimi sodišči in drugimi najvišjimi nacionalnimi sodišči, pristojnimi za presojo ustavnosti, z mednarodnimi sodišči, Svetom Evrope ter drugimi institucijami, ki skrbijo za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Ustavno sodišče je tudi član vodilnih evropskih in svetovnih združenj ustavnih sodišč, v okviru katerih se predstavniki sodišča udeležujejo rednih srečanj ter izmenjujejo znanje in izkušnje z drugimi sorodnimi institucijami.

Delegacija Ustavnega sodišča je maja odpotovala na tridnevni uradni obisk v Avstrijo. S svojimi avstrijskimi kolegi so se sodnice in sodniki pogovarjali predvsem o razmerju med ustavnimi sodišči in Sodiščem Evropske unije, vlogi ustavnih sodišč pri odločanju o volilnih sporih ter vprašanju dostopa do ustavnega sodišča v postopku presoje ustavnosti zakonov. Podpredsednica Ustavnega sodišča se je junija udeležila 7. kongresa ACCPUF – združenja frankofonskih ustavnih sodišč. Udeleženci kongresa so razpravljali o supremaciji ustave in njenem razmerju do mednarodnega prava. Delegacija Ustavnega sodišča je septembra sodelovala na pripravljalnem sestanku za XVII. kongres Konference evropskih ustavnih sodišč v Gruziji, na katerem je bila določena tema kongresa: vloga ustavnih sodišč pri spoštovanju in uporabi ustavnih načel. Delegacija Ustavnega sodišča se je udeležila tudi slavnostne seje ob začetku sodnega leta Ustavnega sodišča Kosova. Posamezni sodnice in sodniki so poleg tega sodelovali tudi na seminarju za sodnike v ZDA, ki ga je organizirala Pravna fakulteta Univerze George Mason iz Virginije, 18. Mednarodni sodniški konferenci (IJC) v Turčiji, konferenci Evropska ustavnost in sodni dialog na Češkem, mednarodni konferenci predsednikov sodišč sveta v Indiji ter na Zborovanju ameriških pravnikov in Konferenci Evropske pravosodne mreže v ZDA. Omeniti velja še razpravo s sodnikom Vrhovnega sodišča ZDA, Antoninom Scilio, ki je potekala v okviru razstave ob 800-letnici Magne Carte v Veliki Britaniji in se je udeležil tudi sodnik Ustavnega sodišča Republike Slovenije.

Ustavno sodišče je v letu 2015 sprejelo šest uradnih obiskov, med njimi so ga obiskale delegacije štirih ustavnih sodišč. Maja je bila prvič na obisku delegacija Ustavnega sodišča Belgije. Sodnice in sodniki so s svojimi belgijskimi kolegi razpravljali predvsem o razmerju med ustavnimi sodišči in Sodiščem Evropske unije ter o drugih vprašanjih, s katerimi se soočajo nacionalna ustavna sodišča v zvezi s pravom Evropske unije. Oktobra so se sodnice in sodniki Ustavnega sodišča v okviru enodnevnega delovnega obiska kot vsako leto srečali s svojimi hrvaškimi kolegi. Na srečanju so obravnavali najpomembnejše odločitve obeh ustavnih sodišč v preteklem letu, posebno pozornost pa so posvetili ustavnopravnim vidikom dopuščene revizi-

je po Zakonu o pravnem postopku. Junija so organizacijo in postopke dela Ustavnega sodišča v okviru dvodnevnega študijskega obiska spoznavali predstavniki Ustavnega sodišča Črne gore, decembra pa delegacija Ustavnega sodišča Makedonije. Junija so Ustavno sodišče obiskali tudi svetovalci Višjega deželnega sodišča v Gradcu. Na enodnevnem obisku pri Ustavnem sodišču je bila septembra še delegacija Črne gore pod vodstvom njihovega ministra za pravosodje.

Svetovalke in svetovalci Ustavnega sodišča so se v preteklem letu izpopolnjevali na več izobraževanjih v tujini. Omeniti je treba udeležbo na seminarjih s področja sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice v azilnih zadevah (Strasbourg, Francija), o varstvu temeljnih pravic Evropske unije (Trier, Nemčija) in na poletnem seminarju o davčnem pravu Evropske unije (Trier, Nemčija). Svetovalci iz Službe za analize in mednarodno sodelovanje so se udeležili dveh jezikovnih delavnic angleške pravne terminologije (Wustrau, Nemčija; Bukarešta, Romunija), predstavnik Ustavnega sodišča pa se je udeležil tudi 14. seje Skupnega sveta za ustavno pravo Beneške komisije v Bukarešti v Romuniji. Nenazadnje, svetovalec Ustavnega sodišča je v Luksemburgu prisostvoval tudi na javni obravnavi Sodišča Evropske unije, ko je to obravnavalo prvo vprašanje Ustavnega sodišča za predhodno odločanje po 267. členu Pogodbe o delovanju Evropske unije.

STATISTIČNI PODATKI

2.1. Povzetek statističnih podatkov za leto 2015

Zadeve iz pristojnosti Ustavnega sodišča se vodijo v različnih vrstah vpisnikov:

Legenda

VPISNIKI	
Vpisnik U-I	zadeve za oceno ustavnosti oziroma zakonitosti predpisov in splošnih aktov, izdanih za izvrševanje javnih pooblastil
Vpisnik Up	zadeve ustavnih pritožb
Vpisnik P	zadeve sporov glede pristojnosti
Vpisnik U-II	vloge za oceno ustavnosti referendumskih vprašanj
Vpisnik Rm	mnenja o skladnosti mednarodnih pogodb z Ustavo v postopku ratifikacije mednarodne pogodbe
Vpisnik Mp	pritožbe v zvezi s potrditvijo poslanskih mandatov in mandatov članov Državnega sveta
Vpisnik Op	obtožbe zoper predsednika države, predsednika Vlade ali ministre
Vpisnik Ps	vloge za oceno ustavnosti aktov in delovanja političnih strank
Vpisnik R-I	splošni vpisnik

Ustavno sodišče preizkuša ustavne pritožbe v naslednjih senatih:

Legenda

SENAT	
C - Civilni	senat za preizkus ustavnih pritožb s področja civilnopravnih zadev
U - Upravni	senat za preizkus ustavnih pritožb s področja upravnopravnih zadev
K - Kazenski	senat za preizkus ustavnih pritožb s področja kazenskopravnih zadev

Tabela 1 Povzetek stanja zadev v letu 2015

VPISNIK	NEREŠENE NA DAN 31. 12. 2014*	PREJETE V LETU 2015	REŠENE V LETU 2015	NEREŠENE NA DAN 31. 12. 2015
Up	734	1003	964	773
U-I	214	212	221**	205
P	14	7	10	11
U-II	0	2	2	0
Rm	0	0	0	0
Mp	0	0	0	0
Ps	0	0	0	0
Op	0	0	0	0
Skupaj	962	1224	1197	989

* Število nerešenih na dan 31. 12. 2014 se ne ujema popolnoma z letnim poročilom 2014, kjer je bilo na koncu leta nerešenih 730 zadev Up. Razlog je v ponovnem odpiranju in zaključevanju zadev Up v letu 2015.

** Od 221 rešenih zadev U-I je bilo z združitvijo rešenih 9 zadev.

Tabela 1a Povzetek stanja R-I zadev v letu 2015

VPISNIK	NEREŠENE NA DAN 31. 12. 2014*	PREJETE V LETU 2015	REŠENE V LETU 2015	NEREŠENE NA DAN 31. 12. 2015
Vse R-I	52	365	365	52
R-I**(ostalo v R-I)		124	117	
Skupaj vsi vpisniki in R-I		1348	1314	

* Nerešene na dan 31. 12. 2014 se ne ujemajo s podatkom iz lanskega poročila, ker so bile nekatere zadeve R-I ponovno odprte in zaključene v letu 2015.

** Od 365 prejetih zadev R-I jih je bilo 241 prenesenih v drug vpisnik (Up ali U-I), 124 jih je ostalo v vpisniku R-I; skupno je bilo rešenih 365 zadev R-I, od tega s prenosom v drug vpisnik 248, tako ostane 117 rešenih v okviru vpisnika R-I.

Tabela 2 Povzetek stanja zadev Up v letu 2015

SENAT	NEREŠENE NA DAN 31. 12. 2014*	PREJETE V LETU 2015	REŠENE V LETU 2015	NEREŠENE NA DAN 31. 12. 2015
Civilni	406	472	507	371
Upravni	177	326	357	146
Kazenski	151	205	100	256
Skupaj	734	1003	964	773

* Število nerešenih na dan 31. 12. 2014 se ne ujema popolnoma z letnim poročilom 2014, kjer je bilo na koncu leta nerešenih 730 zadev Up. Razlog je v ponovnem odpiranju in zaključevanju zadev Up v letu 2015.

Tabela 3 Nerešene zadeve po letu prejema na dan 31.12. 2015

LETO	2013	2014	2015	SKUPAJ
U-I	14	58	133	205
P		5	6	11
Up	8	176	589	773
Skupaj	22	239	728	989
+R-I			52	52
Skupaj z R-I	22	239	780	1041

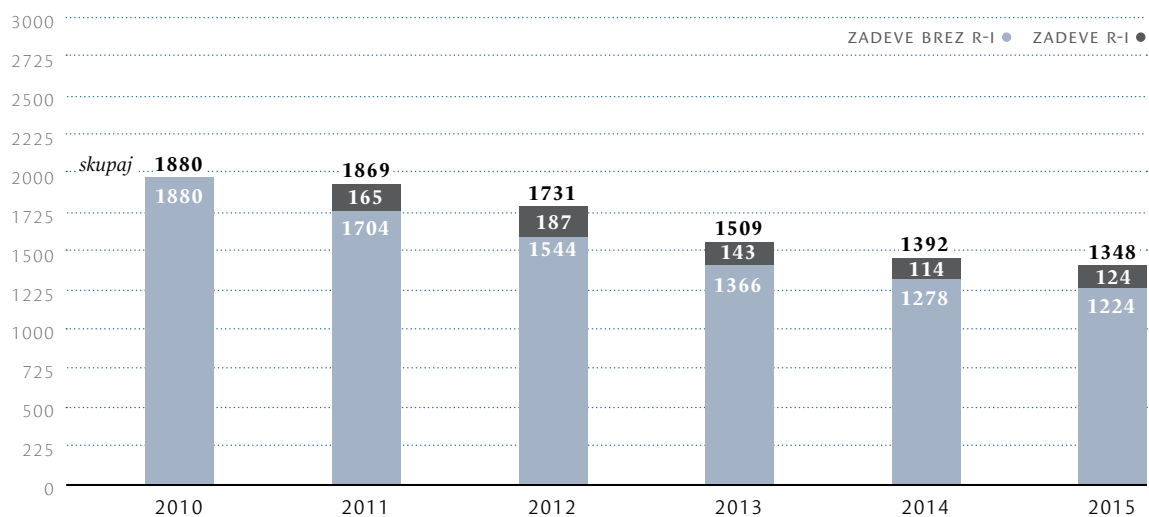
2.2. Pripad zadev

Tabela 4 Pripad zadev po vrsti zadev in letih prejema

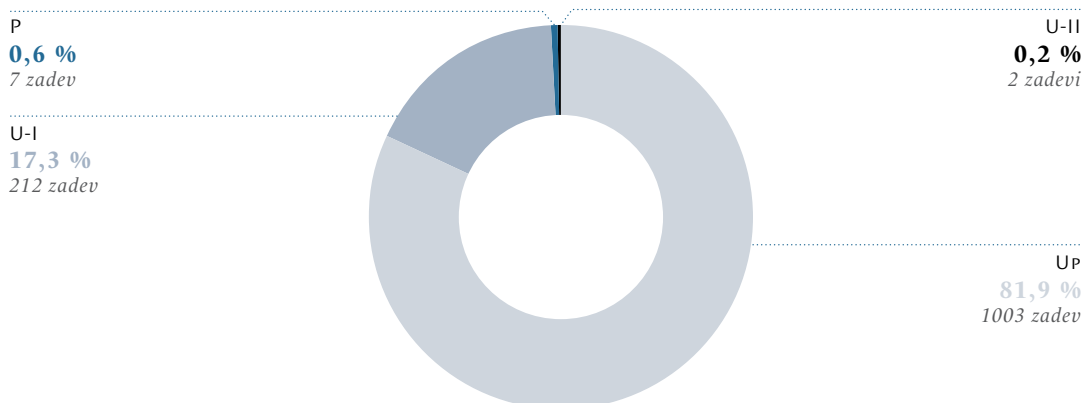
LETO	U-I	UP	P	U-II	Ps	MP	SKUPAJ	R-I	SKUPAJ Z R-I
2010	287	1582	10	1			1880		1880
2011	323	1358	20	3			1704	165	1869
2012	324	1203	13	2	1	1	1544	187	1731
2013	328	1031	7				1366	143	1509
2014	255	1003	20				1278	114	1392
2015	212	1003	7	2			1224	124	1348
2015/2014	↓ -16,9 %	0,0 %	↓ -65,0 %				↓ -3,2%	↑ 8,8 %	↓ -4,4 %

*Skupno je bilo prejetih 365 zadev R-I, od tega jih je bilo 241 v letu 2015 prenesenih v drug vpisnik, tako jih je 124 ostalo v vpisniku R-I.

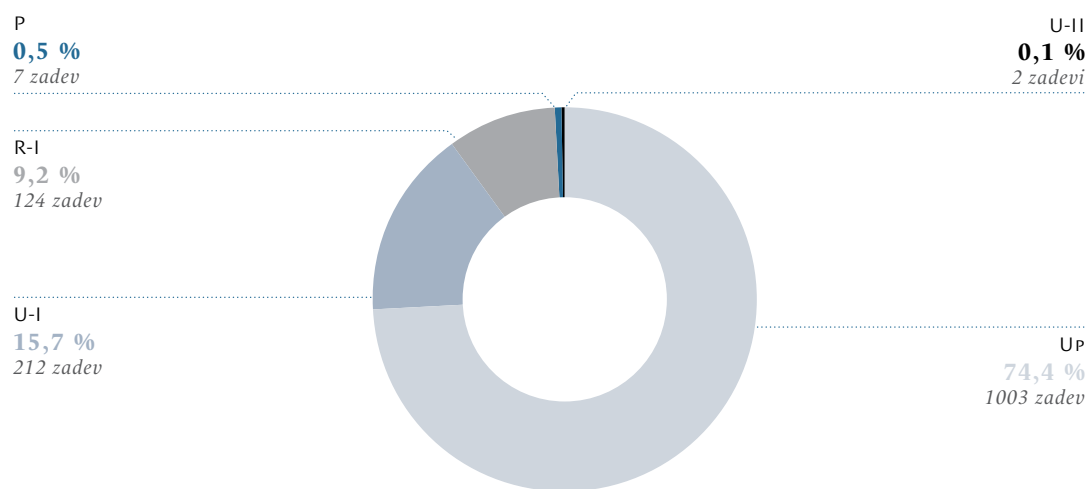
Graf 1 Skupno število prejetih zadev po letih prejema z in brez zadev R-I

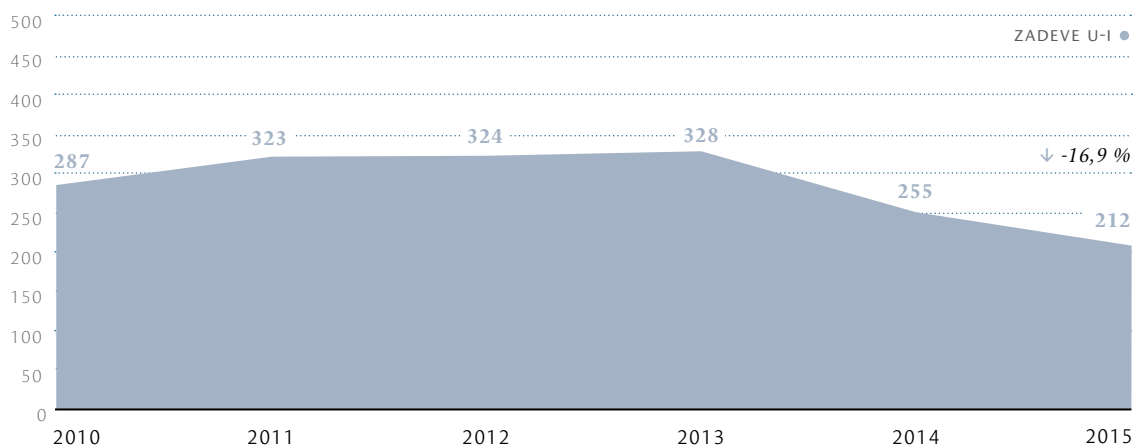
Graf 2 Struktura pripada zadev v letu 2015

Graf 3 Struktura pripada zadev v letu 2015 z zadevami R-I

Graf 4 Pripad zadev U-I po letih prejema

Graf 5 Pripad zadev Up po letih prejema

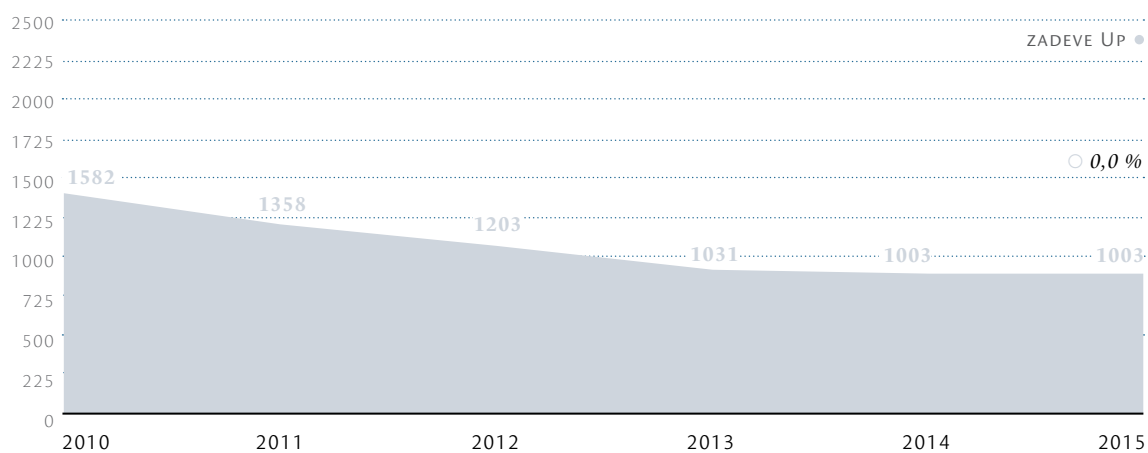

Tabela 5 Število prejetih zahtev po predlagateljih

PREDLAGATELJI ZAHTEV	ŠTEVILO VLOŽENIH ZAHTEV
Vlada Republike Slovenije	9
Višje sodišče v Ljubljani	8
Okrajno sodišče v Mariboru	6
Delovno in socialno sodišče v Ljubljani	4
Vrhovno sodišče Republike Slovenije	4
Upravno sodišče Republike Slovenije	4
Okrožno sodišče v Kopru	3
Okrožno sodišče v Ljubljani	3
Varuh človekovih pravic	3
Državni svet Republike Slovenije	2
Okrajno sodišče v Slovenj Gradcu	2
Višje sodišče v Celju	2
Barbara Zobec, vrhovna sodnica - svetnica	1
Konfederacija slovenskih sindikatov in drugi	1
Mestna občina Celje in drugi	1
Občina Dol pri Ljubljani	1
Občina Ilirska Bistrica in druge ter Vojko Tomšič	1
Občina Izola - Občinski svet in drugi	1
Občina Tolmin	1
Okrajno sodišče v Celju	1
Sindikati državnih organov Slovenije	1
Višje sodišče v Mariboru	1
Zveza reprezentativnih sindikatov Slovenije	1
Skupaj	61

Tabela 6 Pripad zadev po senatih (Up ter posebej Up in R-I)

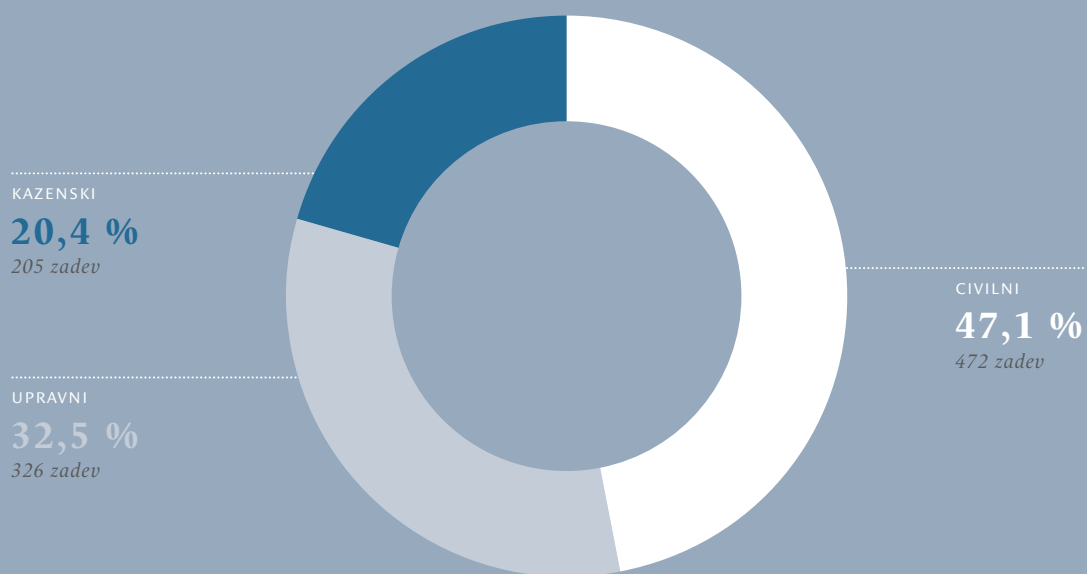
LETO	CIVILNI	UPRAVNI	KAZENSKI	SKUPAJ
2010	584	501	497	1582
2011	507	410	441	1358
2012	476	460	267	1203
2013	466	340	225	1031
2014	487	313	203	1003
2015	472	326	205	1003
2015/2014	↓ -3,1 %	↑ 4,2 %	↑ 1,0 %	0,0 %
R-I**	40	38	46	124
2015 Up in R-I*	527	351	249	1127
2014 Up in R-I*	522	365	230	1117
2015/2014 Up in R-I*	↑ 1,0 %	↓ -3,8 %	↑ 8,3 %	↑ 0,9 %

* V drugem delu tabele so dodatno prikazane tudi zadeve R-I, ki se ravno tako rešujejo v okviru senatov. Ta primerjava velja samo za delo senatov, saj se v skupnem seštevku vseh zadev zadeve R-I prikazujejo posebej.

** Od 365 prejetih zadev R-I jih je bilo 241 prenesenih v drug vpisnik (Up ali U-I), 124 jih je ostalo v vpisniku R-I.

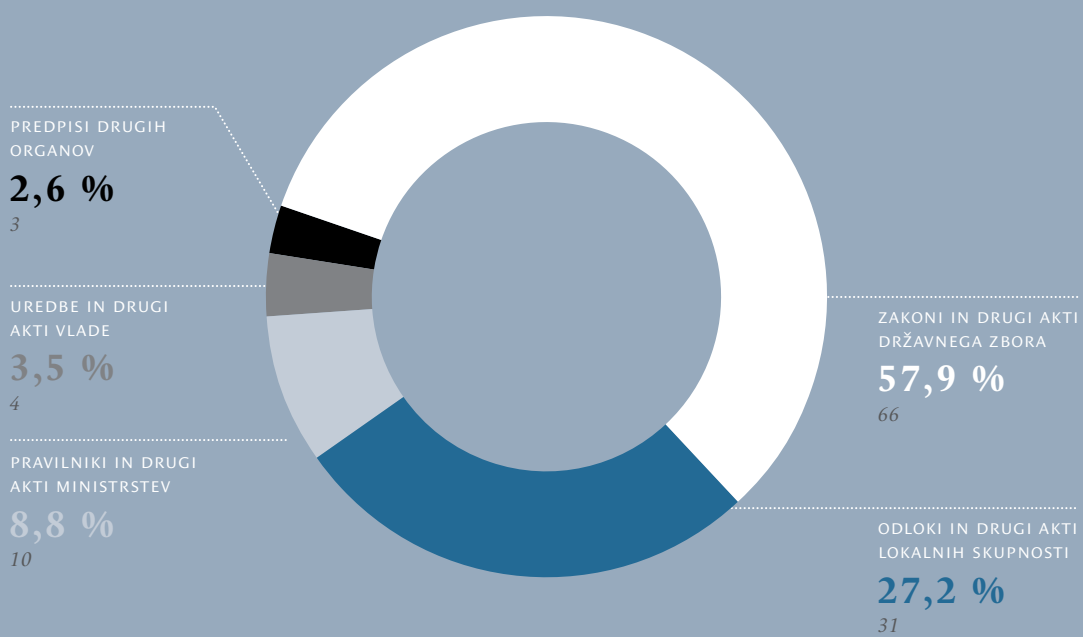
Graf 6

Pripad zadev Up po senatih

Graf 7

Vrste izpodbijanih aktov*

* izpodbijani akt je naveden samo enkrat, čeprav je lahko izpodbijan v različnih zadevah

Tabela 7 Vrste izpodbijanih aktov po letih

LETO	ZAKONI IN DRUGI AKTI DRŽAVNEGA ZBORA	UREDBE IN DRUGI AKTI VLADE	PRAVILNIKI IN DRUGI AKTI MINISTRSTEV	ODLOKI IN DRUGI AKTI LOKALNIH SKUPNOSTI	PREDPISI DRUGIH ORGANOV
2010	101	24	24	61	9
2011	81	23	9	50	8
2012	95	20	12	50	/
2013	49	22	11	68	/
2014	89	10	20	42	4
2015	66	4	10	31	3

Tabela 8 Večkrat izpodbijani akti med prejetimi zadevami v letu 2015

VEČKRAT IZPODBIJANI ZAKONI V LETU 2015	ŠTEVILO ZADEV
Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju	24
Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju	10
Zakon o kazenskem postopku	9
Zakon o bančništvu	7
Zakon o odvzemu premoženja nezakonitega izvora	7
Zakon o izvršbi in zavarovanju	6
Zakon za uravnoteženje javnih financ	5
Obligacijski zakonik	4
Zakon o upravnem sporu	4
Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev	4
Zakon o pravnem postopku	3
Zakon o davčnem postopku	3
Zakon o volitvah v Državni zbor	3
Zakon o socialno varstvenih prejemkih	3
Kazenski zakonik	3
Zakon o brezplačni pravni pomoči	3
Zakon o graditvi objektov	3
Zakon o prekrških	3
Zakon o sodnih taksah	3
Zakon o sodiščih	3
Stanovanjski zakon	3
Zakon o Javnem jamstvenem, preživninskem in invalidskem skladu Republike Slovenije	3
Zakon o Slovenskem državnem holdingu	2
Zakon o odvetništvu	2

Tabela 9 Prejete zadeve Up po vrsti spora

VRSTA SPORA (ZADEVE UP)	PREJETE V LETU 2015	DELEŽ VSEH UP	PREJETE V LETU 2014	SPREMEMBA 2015 / 2014
Pravda	253	25,2 %	244	3,7 % ↑
Kazenska zadeva	163	16,3 %	145	12,4 % ↑
Drugi upravni spori	109	10,9 %	83	31,3 % ↑
Delovni spor	71	7,1 %	69	2,9 % ↑
Gospodarski spor	61	6,1 %	63	-3,2 % ↓
Izvršba	61	6,1 %	76	-19,7 % ↓
Nepravda	45	4,5 %	31	45,2 % ↑
Prekrški	41	4,1 %	57	-28,1 % ↓
Socialni spor	40	4,0 %	61	-34,4 % ↓
Davki	37	3,7 %	33	12,1 % ↑
Denacionalizacija	36	3,6 %	11	227,3 % ↑
Insolvenčni postopek	35	3,5 %	26	34,6 % ↑
Prostorske zadeve	13	1,3 %	23	-43,5 % ↓
Osebna stanja	11	1,1 %	15	-26,7 % ↓
Zemljiškknjižni postopek	8	0,8 %	27	-70,4 % ↓
Ostalo	7	0,7 %	13	-46,2 % ↓
Vpis v sodni register	5	0,5 %	2	150,0 % ↑
Brez spora	4	0,4 %	13	-69,2 % ↓
Zapuščinski postopek	3	0,3 %	9	-66,7 % ↓
Volitve	0	0,0 %	2	-100,0 % ↓
Skupaj	1003	100,0 %	1003	0,0 %

Tabela 10 Prejete zadeve P po sprožiteljih spora

SPROŽITELJ SPORA O PRISTOJNOSTI (P)	ŠTEVILO
Finančni urad Murska Sobota	1
Marijan Bunc	1
Medobčinski inšpektorat in redarstvo Maribor	1
Ministrstvo za okolje in prostor, Inšpektorat za okolje in prostor, Območna enota Ljubljana	1
Občina Dobropolje	1
Policajska postaja Ljubljana Bežigrad	1
Uprava uniformirane policije, Specializirana enota za nadzor prometa	1
Skupaj	7

2.3. Rešene zadeve

Graf 8 Število rešenih zadev po letih

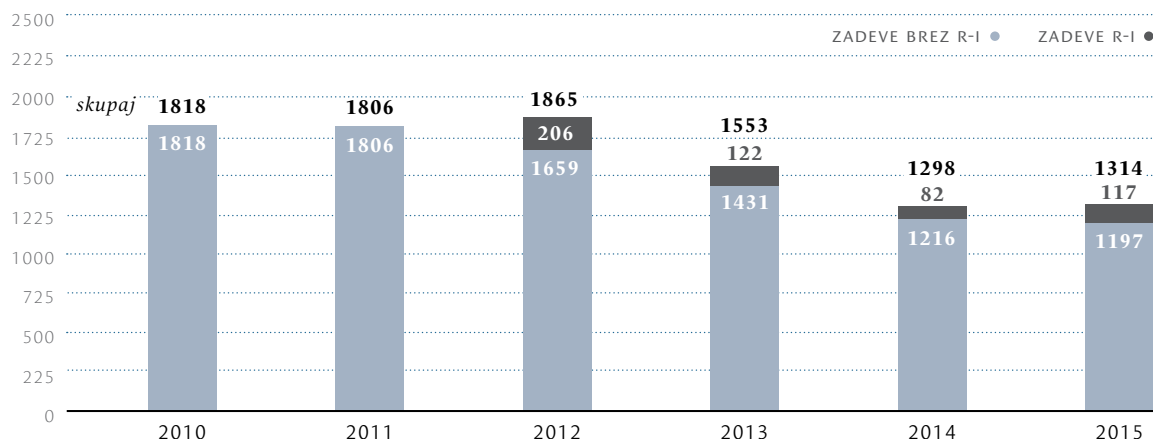
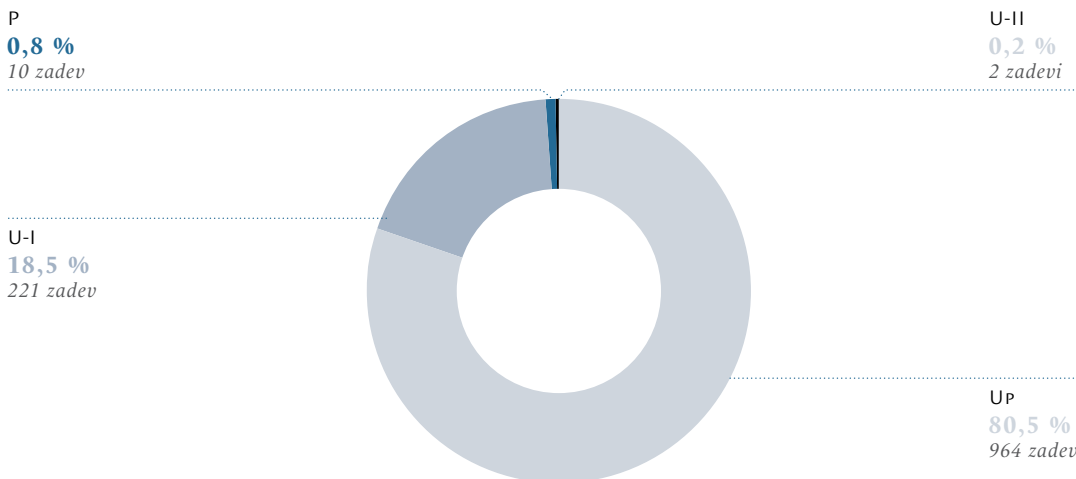

Tabela 11 Število rešenih zadev po vrstah zadev in letih rešitve

	U-I	Up	P	U-II	Ps	RM	MP	SKUPAJ	R-I*	SKUPAJ Z R-I
2010	294	1500	22	1	/	1	/	1818	/	1818
2011	311	1476	16	3	/	/	/	1806	/	1806
2012	350	1287	19	2	1	/	/	1659	206	1865
2013	349	1074	7	/	/	/	1	1431	122	1553
2014	271	933	12	/	/	/	/	1216	82	1298
2015	221	964	10	2	/	/	/	1197	117	1314
2015 / 2014	↓ -18,5 %	↑ 3,3 %	↓ -16,7 %					↓ -1,6 %	↑ 42,7 %	↑ 1,2 %

* Pri zadevah R-I se štejejo samo zadeve, ki so bile rešene v okviru vpisnika R-I in niso bile prenesene v drug vpisnik.

Graf 9 Struktura rešenih zadev v letu 2015 (brez zadev R-I)

Graf 10 Struktura rešenih zadev po vrstah zadev in posameznih letih (z zadevami R-I)

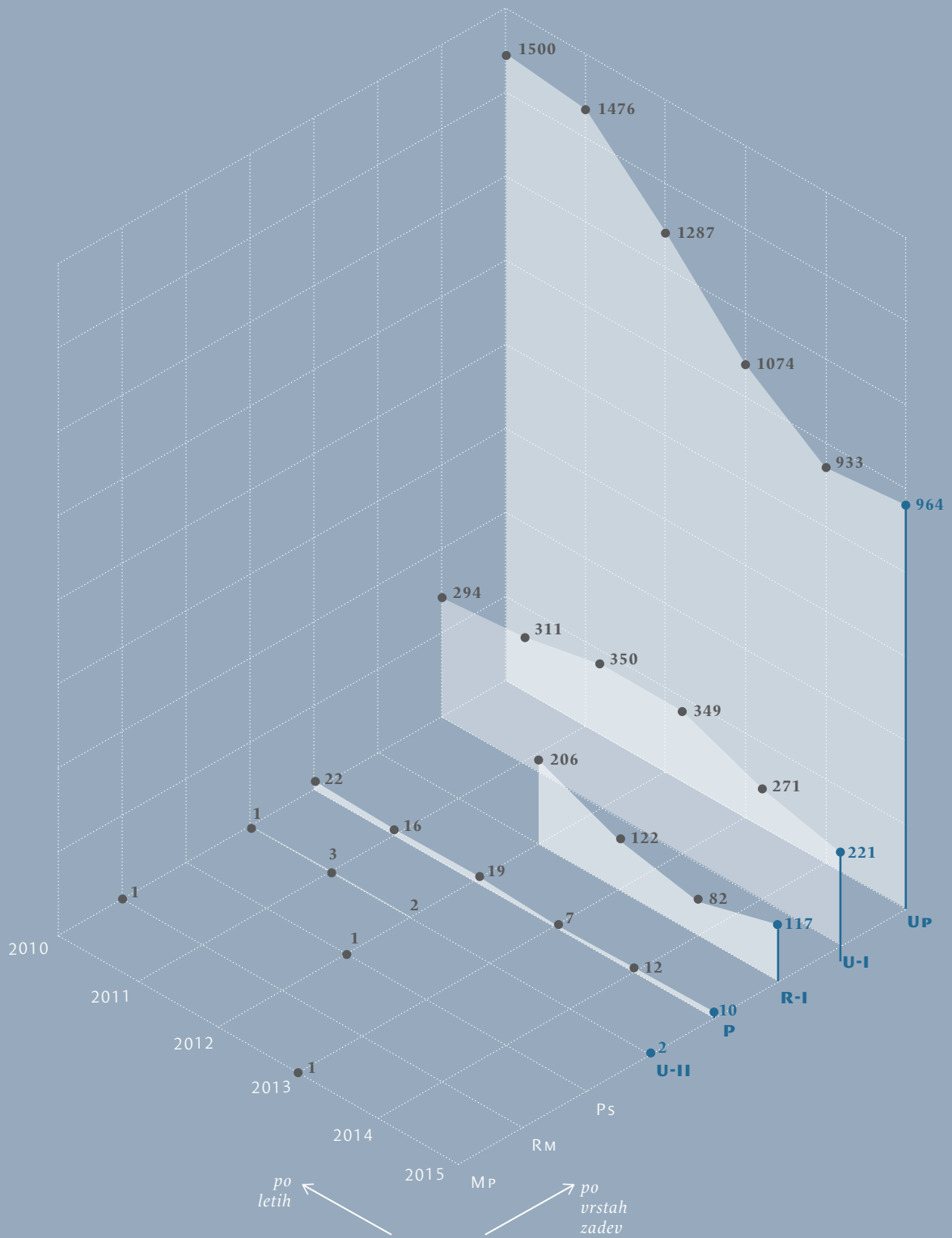

Tabela 12 Število rešenih zadev U-I po načinu in letih rešitve

NAČIN REŠITVE	2015 ZAHTEVE	2015 POBUDE / KONEKSITETA	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Razveljavitev zakonskih določb	5	4	9	11	6	6	8	8
Neskladnost z Ustavo – zakonske določbe	2	3	3	4	3	2	3	4
Neskladnost z Ustavo in določitev roka – zakonske določbe	1	1	1	5	5	1	8	7
Ni v neskladju z Ustavo – zakonske določbe	6	4	10	0	15	9	19	15
Neskladnost, razveljavitev oz. odprava podzakonskih določb	2	3	5	7	12	22	30	6
Ni v neskladju z Ustavo ali zakonom – podzakonske določbe	0	0	0	2	1	2	7	1
Zavrnitev	0	37	37	38	61	39	50	26
Zavrženje	29	125	154	156	238	187	205	185
Ustavitev postopka	3	5	8	31	22	82	9	4

Tabela 13 Število rešenih zadev Up po senatih

LETO	CIVILNI	UPRAVNI	KAZENSKI	SKUPAJ
2010	541	494	465	1500
2011	468	433	575	1476
2012	528	445	314	1287
2013	453	385	236	1074
2014	437	361	135	933
2015	507	357	100	964
2015/2014	↑ 16,0 %	↓ -1,1 %	↓ -25,9 %	↑ 3,3 %

Tabela 14 Število rešenih zadev po senatih (zadeve Up in R-I)

	CIVILNI	UPRAVNI	KAZENSKI	SKUPAJ
Vse zadeve R-I	138	106	121	365
Rešene zadeve R-I v okviru vpisnika R-I (presumpcija nevložitve)	33	38	46	117
Rešene zadeve Up	507	357	100	964
Skupaj rešene zadeve Up in R-I	540	395	146	1081
Skupaj rešene zadeve Up in R-I v letu 2014	471	402	182	1055
Primerjava z letom 2014	↑ 14,6 %	↓ -1,7 %	↓ -19,8%	↑ 2,5 %

Graf 11 Struktura rešenih zadev Up po senatih

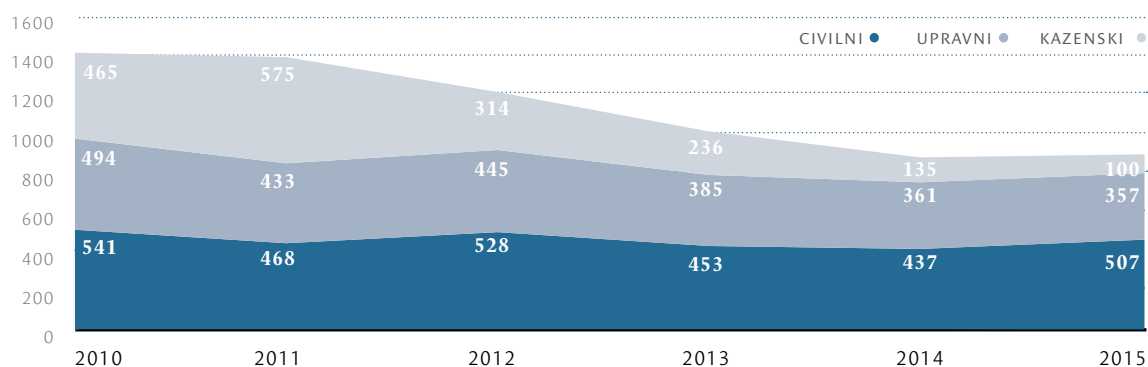

Tabela 15 Število rešenih zadev Up po vrsti spora

VRSTA SPORA	2015	DELEŽ V 2015	2014	SPREMEMBA 2015 / 2014
Pravda	277	28,7 %	241	14,9 % ↑
Drugi upravni spori	116	12,0 %	87	33,3 % ↑
Socialni spor	81	8,4 %	40	102,5 % ↑
Kazenska zadeva	74	7,7 %	100	-26,0 % ↓
Delovni spor	71	7,4 %	119	-40,3 % ↓
Gospodarski spor	71	7,4 %	33	115,2 % ↑
Izvršba	59	6,1 %	73	-19,2 % ↓
Davki	36	3,7 %	51	-29,4 % ↓
Nepravda	33	3,4 %	26	26,9 % ↑
Zemljiškoknjižni postopek	26	2,7 %	27	-3,7 % ↓
Insolvenčni postopek	25	2,6 %	24	4,2 % ↑
Prekrški	25	2,6 %	34	-26,5 % ↓
Osebna stanja	16	1,7 %	14	14,3 % ↑
Denacionalizacija	12	1,2 %	8	50,0 % ↑
Prostorske zadeve	11	1,1 %	32	-65,6 % ↓
Zapuščinski postopek	10	1,0 %	3	233,3 % ↑
Brez spora	9	0,9 %	4	125,0 % ↑
Ostalo	8	0,8 %	12	-33,3 % ↓
Vpis v sodni register	4	0,4 %	1	300,0 % ↑
Volitve	0	0,0 %	4	-100,0 % ↓
Skupaj	964	100,0 %	933	3,3 % ↑

Tabela 16 Pregled ugodenih zadev Up

LETO	VSE REŠENE UP	OD TEGA REŠENIH Z ODLOČBO	UGODENIH	DELEŽ UGODENIH GLEDE NA VSE REŠENE ZADEVE UP
2011	1476	27	21	1,4 %
2012	1287	43	41	3,2 %
2013	1074	19	18	1,7 %
2014	933	33	29	3,1 %
2015	964	81	76	7,9 %

Tabela 17 Pregled zadev, rešenih z odločbo

	U-I			Up			P			U-II	MP
	REŠENE	OD TEGA REŠENIH Z ODLOČBO	DELEŽ ODLOČB	REŠENE	OD TEGA REŠENIH Z ODLOČBO	DELEŽ ODLOČB	REŠENE	OD TEGA REŠENIH Z ODLOČBO	DELEŽ ODLOČB		
2011	311	62	19,9 %	1476	27	1,8 %	16	9	56,3 %	3	
2012	350	45	12,9 %	1287	43	3,3 %	19	8	42,1 %	2	
2013	349	36	10,3 %	1074	19	1,8 %	7	5	71,4 %	1	
2014	271	29	10,7 %	933	33	3,5 %	12	8	66,7 %		
2015	221	33	14,9 %	964	81	8,4 %	10	8	80,0 %	2	

Tabela 18 Pregled nekaterih načinov rešitev

	U-I			Up		
	ZAVRŽENJE	ZAVRNITEV	ZAČASNA ZADRŽANJA	NESPREJEM	ZAVRŽENJE	ZAČASNA ZADRŽANJA
2011	205	49	10	699	828	6
2012	187	39	4	798	537	6
2013	238	61	6	644	496	3
2014	155	38	8	605	340	12
2015	153	37	1	633	334	9

Graf 12 Način odločitve za sprejete zadeve Up po letih rešitve

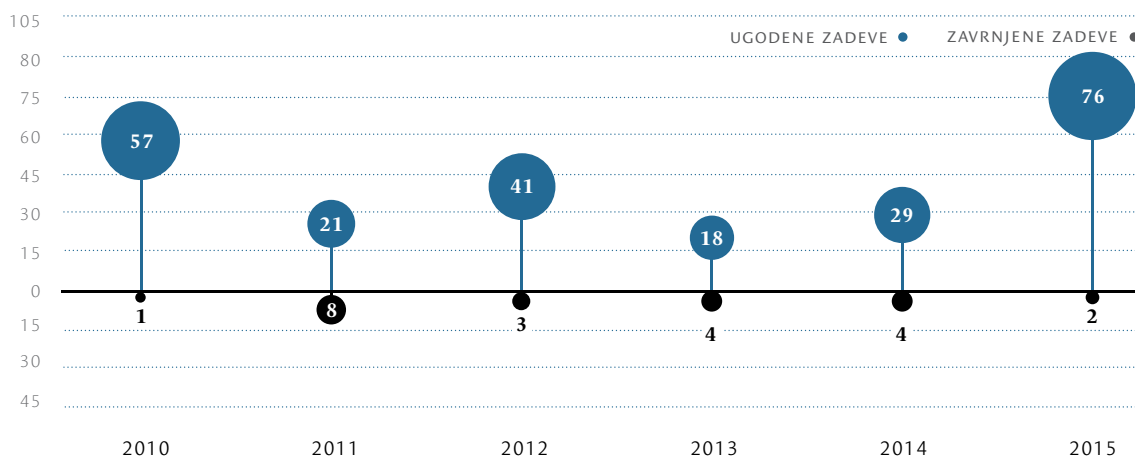
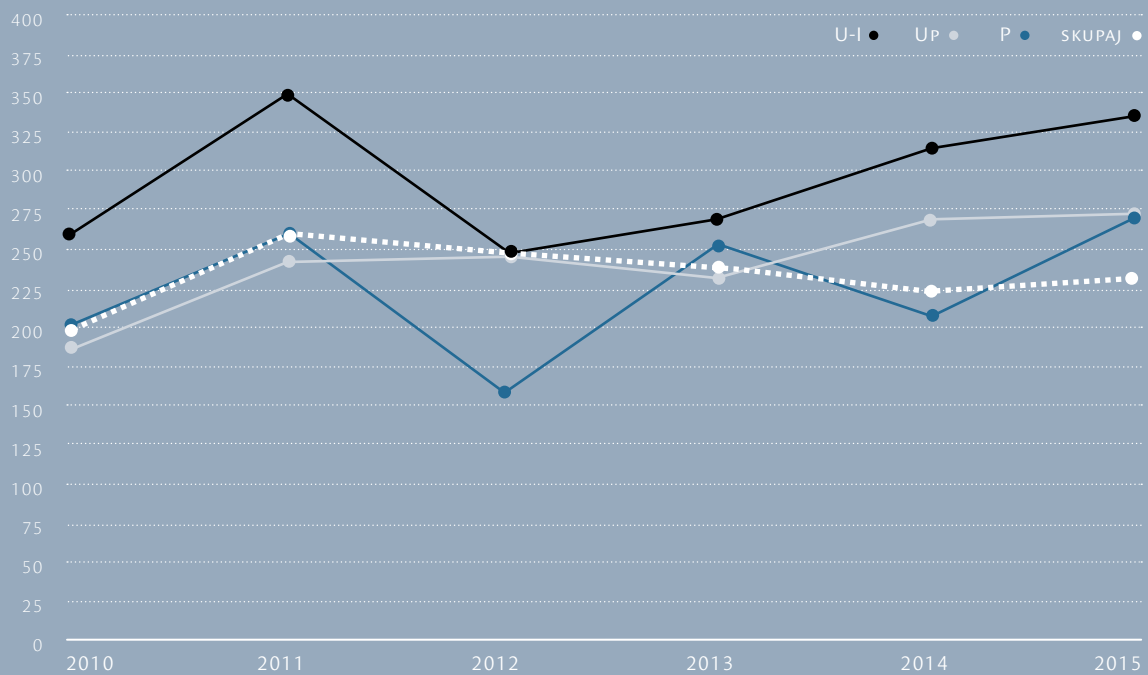

Tabela 19 Povprečno trajanje reševanja zadev v dnevih po vrstah zadev

VRSTA ZADEVE	POVPREČNO TRAJANJE V DNEVIH
U-I	336
Up	272
P	268
U-II	99
R-I	48
Skupaj	228
Skupaj brez zadev R-I	283

Graf 13 Povprečno trajanje reševanja zadev v dnevih po vrstah zadeve in letih (brez zadev R-I)

Graf 14 Povprečno trajanje reševanja zadev Up v dnevih po letih (brez zadev R-I)

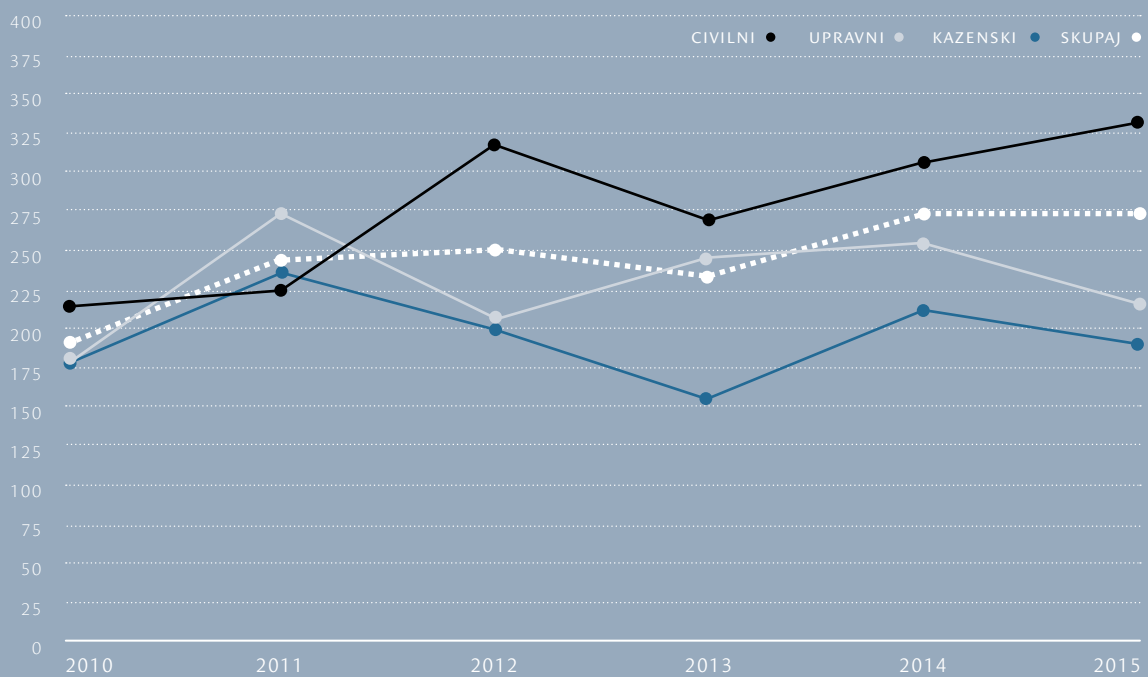

Tabela 20 Povprečno trajanje reševanja zadev Up v dnevih po senatih

SENAT	2015	2014	SPREMEMBA 2015 / 2014
Civilni	331	304	8,8 % ↑
Upravni	213	252	-15,4 % ↓
Kazenski	188	209	-10,0 % ↓
Skupaj	272	270	↑ 0,9 %

2.4. Nerešene zadeve

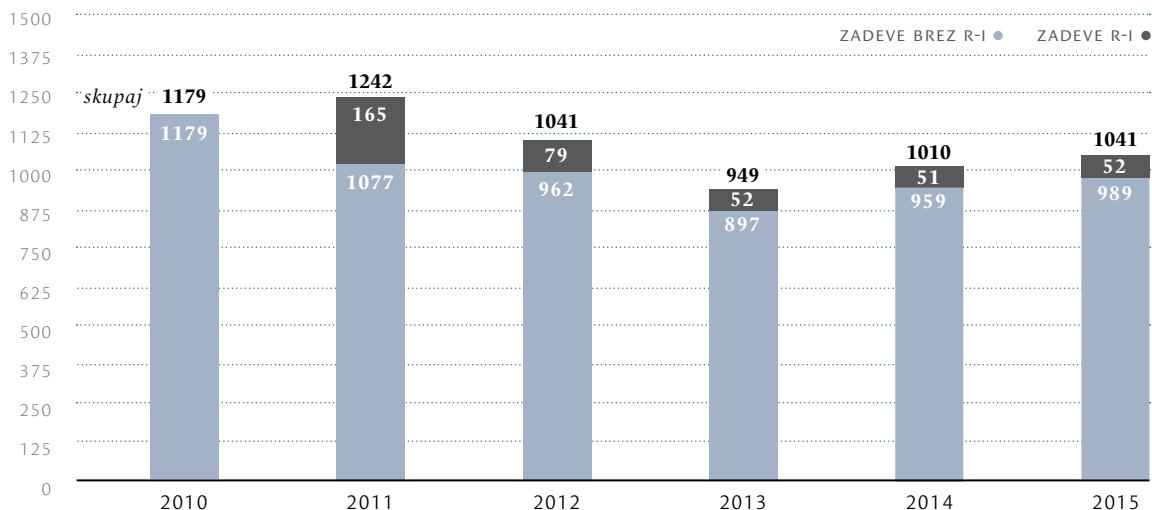
Tabela 21 Nerešene zadeve po letu prejema na dan 31. 12. 2015

LETO	2013	2014	2015	SKUPAJ
U-I	14	58	133	205
P		5	6	11
Up	8	176	589	773
Skupaj	22	239	728	989
+ R-I			52	52
Skupaj z R-I	22	239	780	1041

Tabela 22 Začasna zadržanja predpisov oziroma posamičnih aktov na dan 31. 12. 2015

VPISNIK	ZAČASNA ZADRŽANJA
U-I	1
Up	8
Skupaj	9

Graf 15 Število nerešenih zadev ob koncu posameznega leta

Graf 16 Prejete in rešene zadeve (brez zadev R-I)

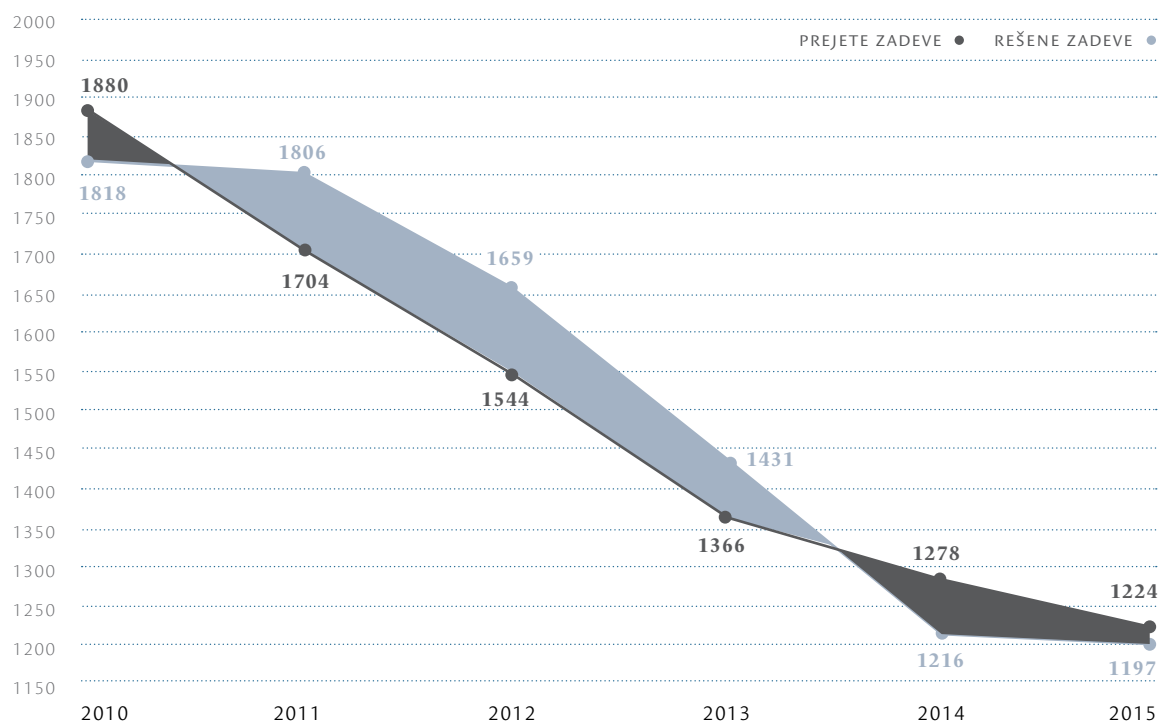

Tabela 23 Stanje nerešenih prednostnih zadev na dan 31. 12. 2015

VPISNIK	ABSOLUTNO PREDNOSTNE	PREDNOSTNE	SKUPAJ
Up	18	265	283
U-I	39	32	71
P	0	11	11
R-I	1	9	10
Skupaj	58	317	375

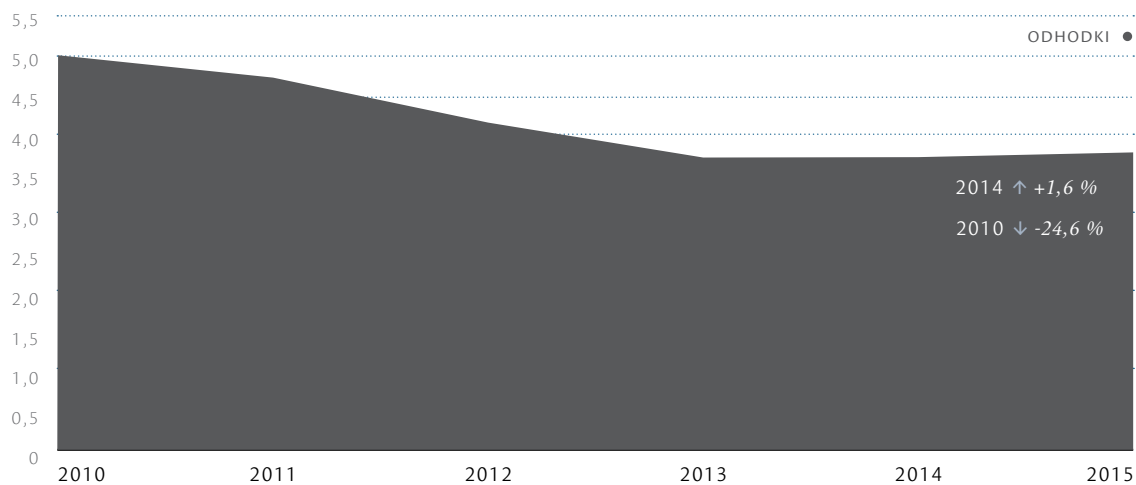
2.5. Pregled realizacije finančnega načrta

Tabela 24 Realizacija finančnega načrta po letih (v evrih)

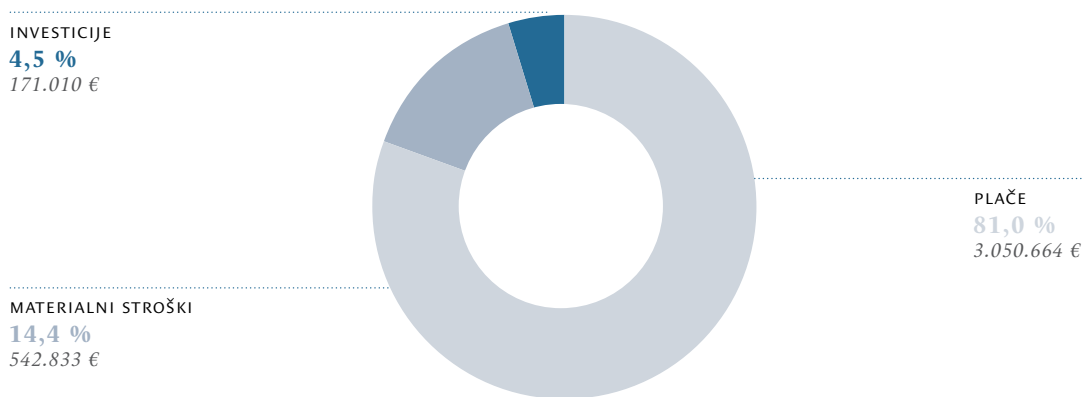
* Pri porabi javnih sredstev so bila v prejšnjih letnih poročilih upoštevana integralna sredstva. Spodaj navedeni podatki pa vključujejo tudi namenska sredstva, zato so podatki o porabi po letih malenkostno drugačni kot v prejšnjih letnih poročilih.

LETO	PLAČE	MATERIALNI STROŠKI	INVESTICIJE	SKUPAJ	INDEKS NA PREJŠNJE LETO
2010	3.902.162	704.651	386.564	4.993.377	7,2 % ↑
2011	3.834.448	732.103	143.878	4.710.429	-5,7 % ↓
2012	3.496.436	560.184	84.726	4.141.346	-12,1 % ↓
2013	3.092.739	542.058	65.171	3.699.968	-10,7 % ↓
2014	3.076.438	530.171	98.230	3.704.839	0,1 % ↑
2015	3.050.664	542.833	171.010	3.764.507	1,6 % ↑

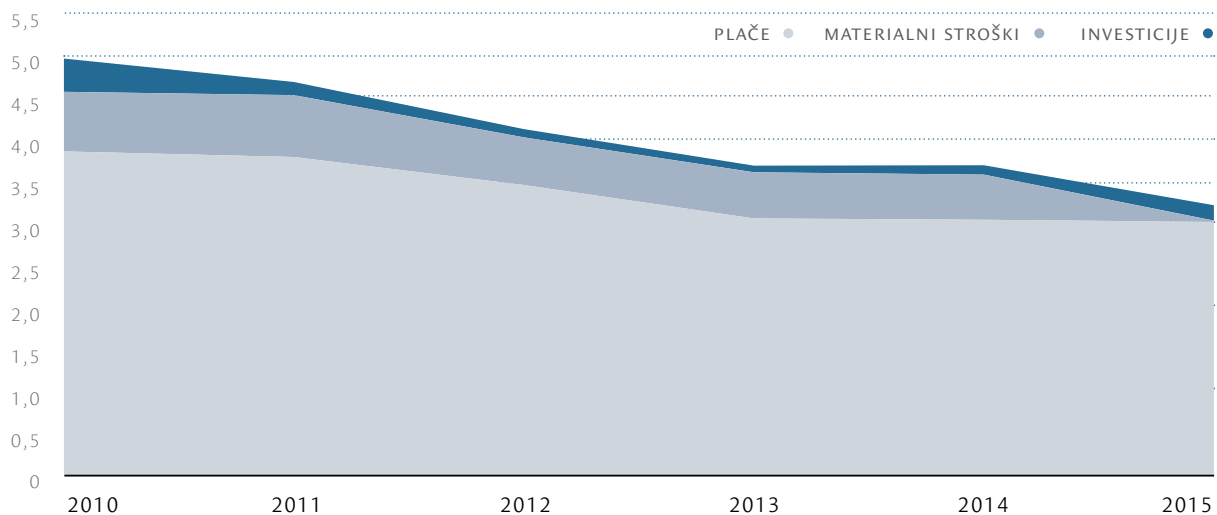
Graf 17 Realizacija finančnega načrta po letih (v mio. evrov)

Graf 18 Struktura odhodkov v letu 2015

Graf 19 Struktura odhodkov po letih (v mio. evrov)

*Ne bomo je ustvarjali, ne bomo je delili in ne bomo našli
pravice, če ni pravičnosti v nas!*

Leonid Pitamic

RS
US

REPUBLIKA SLOVENIJA
USTAVNO SODIŠČE

Beethovnova ulica 10,
p. p. 1713, SI - 1001 Ljubljana

t 01 477 64 00, 01 477 64 15

f 01 251 04 51

e info@us-rs.si

w www.us-rs.si

Republika Slovenija, Ustavno sodišče
Poročilo o delu 2015

izdajatelj Ustavno sodišče Republike Slovenije
Ljubljana, 2016

besedilo Ustavno sodišče Republike Slovenije
oblikovanje Ajda Bevc in Petra Bukovinski

tisk Birografika BORI d. o. o.

naklada 200

ISSN 2232-3163